

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Damse Vaart-West 5 (Damme, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2018L32
December 2018

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Bot Bart, Aaron Willaert

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2018

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek	8
1.1	Administratieve gegevens	8
1.2	Onderzoeksoopdracht.....	10
1.2.1	Doelstelling.....	10
1.2.2	Onderzoeksvragen	10
1.2.3	Juridische context	10
1.2.4	Randvoorwaarden	10
1.2.5	Archeologische voorkennis van het terrein	11
1.3	Werkwijze en strategie	12
1.3.1	Methode	12
1.3.2	Fysisch geografische situatie	12
1.3.3	Historische context en bekende archeologie.....	12
1.3.4	Archeologische indicatoren	12
1.3.5	Verstoringshistoriek.....	13
1.3.6	Introductie tot het projectgebied.....	14
1.3.6.1	Ruimtelijke situering.....	14
1.3.6.2	Geplande werken.....	15
1.4	Assessmentrapport.....	21
1.4.1	Fysisch geografische en geologische situatie	21
1.4.1.1	Landschappelijke situering	22
1.4.1.2	Tertiaire lithostratigrafie	27
1.4.1.3	Quartaire lithostratigrafie	28
1.4.1.4	Bodemvormingsprocessen	29
1.4.2	Historische en archeologische voorkennis.....	30
1.4.2.1	Historische context en bekende archeologische vindplaatsen	30
1.4.2.2	Overzicht van de gekende archeologische waarden	42
1.4.2.3	Huidige gebruik en verstoringen.....	57
1.5	Synthese	60
2	Bibliografie.....	61

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de kadastrumnummers (Bron: Geopunt).....	9
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de Topografische kaart van België (Bron: Geopunt).	9
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).....	14
Figuur 4: huidige toestand van het terrein, bewaarde hoevegebouw en stalgebouw (bron: opdrachtgever).	15
Figuur 5: huidige toestand van het terrein, voorgrond restant werkhuis, achtergrond bewaarde hoevegebouw en stalgebouw (bron: opdrachtgever).	15
Figuur 6: huidige toestand van het terrein, restanten stal en werkhuis (bron: opdrachtgever). 16	
Figuur 7: Huidige toestand van het terrein, restanten garage (bron: opdrachtgever).	16
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).....	17
Figuur 9: Huidige kelder hoevewoning met aanduiding van de uit te diepen zone (bron: opdrachtgever).	18
Figuur 10: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).....	20
Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).	22
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	23
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).	24
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op het DHMV (Bron: Geopunt).	25
Figuur 15: Hoogteverloop, NW-ZO (Bron: Geopunt).....	25
Figuur 16: Hoogteverloop, ZW-NO (Bron: Geopunt).....	26
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	27
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	28
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart	29
Figuur 20: Reconstructie van het landschap voor de stichting van Damme (Termote, 1985, fig. 3)	30
Figuur 21: Stadsontwikkeling van Damme (Termote, 1985, fig. 4).....	31

Figuur 22: Plattegrond met de laatmiddeleeuwse stadsomwalling (Termote, J. 1985, fig. 6) .32	32
Figuur 23: Projectgebied bij benadering weergegeven op het plan van Marcus Gerards, ca. 1562 (Deroose, P, Termote, J. & Vandendries, M. 2011: p.53.).....33	33
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de Deventerkaart, ca. 1560 (Bron: Biblioteca Nacional d’España).....33	33
Figuur 25: Projectgebied bij benadering weergegeven op de Sanderuskaart, ca. 1640 (bron: Universiteitsbibliotheek Gent).....34	34
Figuur 26: projectgebied weergegeven op het basisplan van de vesting Damme, 1702 (Parijs, Vincennes, Service Historique de l’Armee de Terre, Archives de l’inspection du Génie, SHAT).35	35
Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).36	36
Figuur 28: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).36	36
Figuur 29: Plan van de versterking Damme door kapitein de Contreras, 25 februari 1832 (Brussel, Legermuseum, Kaarten en Plannen, Fonds versterkingen, Damme A/1)38	38
Figuur 30: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).39	39
Figuur 31: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).....39	39
Figuur 32: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van het Ministerie van Openbare werken en Wederopbouw, 1950-1970 (Bron: Geopunt).....40	40
Figuur 33: Fig. 36. Vertikale luchtopname van de vesting Damme, 1966 (Ministerie Openbare Werken) met detail van het bastion van de molen met aanduiding van de nog zichtbare sporen van de Duitse loopgraven en de betonnen schuilkeldertjes (groene stippels). (Bron: Deroose, P, Termote, J. & Vandendries, M. 2011, p.65.).....41	41
Figuur 34: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI (Bron: Geopunt).42	42
Figuur 35: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).....57	57
Figuur 36: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).....58	58
Figuur 37: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).....58	58
Figuur 38: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).....59	59

Figuur 39: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017
(Bron: Geopunt).....59

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.	8
Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.	21

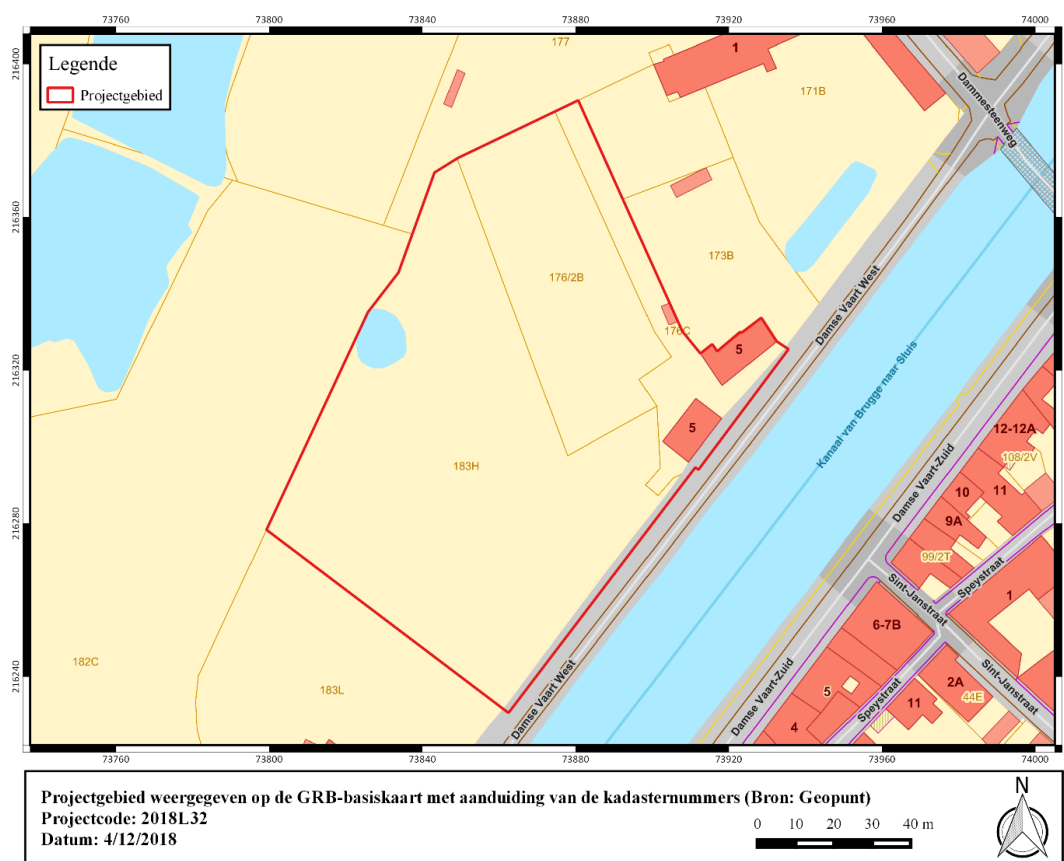

1 Resultaten van het bureauonderzoek

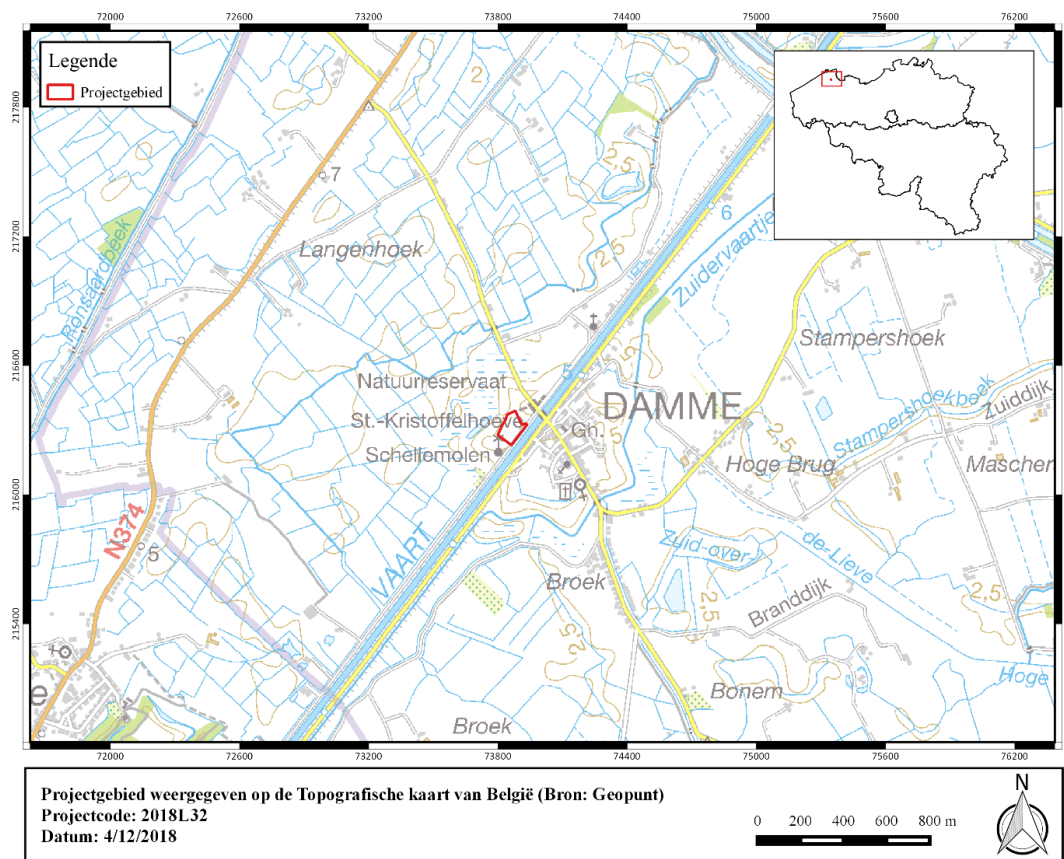
1.1 Administratieve gegevens

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Damme
	Deelgemeente	/
	Postcode	8340
	Adres	Damse Vaart-West 5 8340 Damme
	Toponiem	Damse Vaart-West 5
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	$X_{\min} = 73737$ $Y_{\min} = 216222$ $X_{\max} = 74005$ $Y_{\max} = 216407$
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Damme, Afdeling 1, Sectie D, nr's. 183h, 176/2b, 176c Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Tessa Van Esbroeck (archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de kadastrumnummers (Bron: Geopunt).

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de Topografische kaart van België (Bron: Geopunt).

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarderen en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn te bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als groenzone. Het plangebied is gelegen binnen de vastgestelde archeologische zone van de historische stadskern van Damme. Het projectgebied situeert zich noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 11013 m², de bodemingreep bedraagt 711 m². vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel economisch onwenselijk voorafgaand aan het aanvragen van de stedenbouwkundige. De opdrachtgever wenst het verkrijgen van de vergunning af te wachten.

Daarom wordt geopteerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een nota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek. In dit bureauonderzoek wordt nagegaan of er op het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of (gedeeltelijke) vrijgave mogelijk is.

1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Damse Vaart-West 5 werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart

1.3.3 Historische context en bekende archeologie

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed¹ geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare

¹ <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen zoals:

- Marcus Gerards, 1562
- Deventer, ca. 1560
- Sanderus, ca. 1640
- Basisplan vesting Damme, 1702
- Ferrariskaart, 1771-1777
- Plan van kapitein Contreras, 1832
- Atlas der Buurtwegen, ca. 1840
- Kadasterkaart van Philippe-Christian Popp (1842-1879)
- Topografische kaart Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw, 1950-1970

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971.²

² <http://www.geopunt.be/>

1.3.6 Introductie tot het projectgebied

1.3.6.1 Ruimtelijke situering

Het projectgebied is gelegen in Damme, in de provincie West-Vlaanderen op 6,5 km ten noordoosten van Brugge en op 12 km ten zuiden van Knokke-Heist. Het historisch stadje is omgeven door een uitgestrekt polderlandschap. Damme wordt ten westen en noorden begrensd door Oostkerke, ten noordoosten door Lapscheure, ten oosten door Moerkerke, ten zuiden door Vivenkapelle en ten zuidwesten door de Brugse deelgemeenten Koolkerke en Sint-Kruis.

Het onderzoeksterrein grenst in het zuiden/zuidwesten aan de Damse Vaart West. In de andere windrichtingen wordt het plangebied omgeven door weides/grasvelden. Ten noordoosten loopt de Damse Vaart, die de verbinding vormt tussen Brugge en Sluis.

Het projectgebied is gelegen binnen de historische stadskern van Damme, die wordt gekenmerkt door de restanten van de 17de eeuwse stadsomwalling. De stadskern wordt in twee gesplitst door de Damse Vaart. Het oostelijk deel van het plangebied is gelegen binnen een zone van vastgesteld bouwkundig erfgoed. De hoeve hier aanwezig, die minimaal teruggaat tot de 18de eeuw, is beschermd als monument.

Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).

1.3.6.2 Geplande werken

1.3.6.2.1 Bestaande toestand

De totale oppervlakte van het projectgebied bedraagt 11014 m².

Op heden situeert zich ter hoogte van het projectgebied een woning met rechts ervan een bijgebouw. Het betreft een hoeve, minimaal opklimmend tot de 18^e eeuw. De hoeve heeft gedurende de 20^e eeuw diverse beschadigingen opgelopen, onder meer tijdens de Tweede Wereldoorlog, waarna de voormalige wagenschuur in gewijzigde vorm is herbouwd.

Figuur 4: huidige toestand van het terrein, bewaarde hoevegebouw en stalgebouw (bron: opdrachtgever).

Figuur 5: huidige toestand van het terrein, voorgrond restant werkhuis, achtergrond bewaarde hoevegebouw en stalgebouw (bron: opdrachtgever).

Figuur 6: huidige toestand van het terrein, restanten stal en werkhuis (bron: opdrachtgever).

Figuur 7: Huidige toestand van het terrein, restanten garage (bron: opdrachtgever).

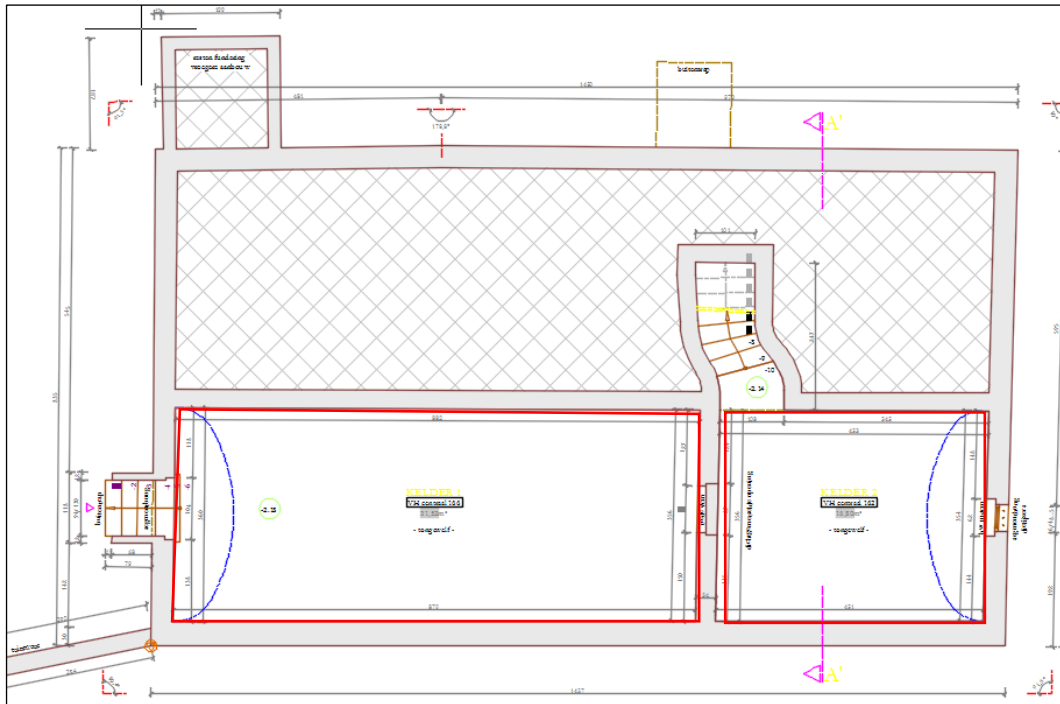

Figuur 8: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).

1.3.6.2.2 Ontworpen toestand

De verschillende bodemingrepen betreffen:

- De verbouwing van de bestaande hoevewoning (124 m²). Ten noorden van de hoevewoning is een kleine aanbouw te realiseren. Het bestaande gebouw is onderkelderd. Kelder 1 en kelder 2 van dit gebouw zullen worden uitgediept met 1 meter. Dit over een totale oppervlakte van 47 m².

Figuur 9: Huidige kelder hoevewoning met aanduiding van de uit te diepen zone (bron: opdrachtgever).

- De verbouwing van een voormalig stalgebouw (123 m²). Hier wordt een nieuwe vloerplaat aangelegd. Hiertoe wordt een bodemingreep voorzien tot ca. 40 cm-mv. De bestaande muren blijven behouden. Wel zal onder de bestaande muren worden uitgegraven en zal er versteviging van de fundering worden aangelegd.
- De verbouwing van een stal (20 m²). hiertoe wordt een nieuwe vloerplaat voorzien. De bestaande muren blijven behouden. Wel zal onder de bestaande muren worden uitgegraven en zal er versteviging van de fundering worden aangelegd.
- De herbouw van een werkhuis (145 m²). Dit werkhuis wordt ingericht door middel van sleuffunderingen (90 cm-mv) en een vloerplaat met dikte van ca. 40 cm. Van dit oorspronkelijke werkhuis zijn op heden nog restanten aanwezig. Deze restanten worden geïntegreerd in de nieuwbouw. Er wordt gepoogd het werkhuis te bouwen conform de historische footprint.

- De herbouw van een garage (35 m²). Dit werkhuis wordt ingericht door middel van sleuffunderingen (90 cm-mv) en een vloerplaat met dikte van ca. 40 cm. Van dit oorspronkelijke werkhuis zijn op heden nog restanten aanwezig. Deze restanten worden geïntegreerd in de nieuwbouw. Er wordt gepoogd het werkhuis te bouwen conform de historische footprint.
- De realisatie van een nieuwe binnenkoer in kasseien (157 m²). Hiertoe wordt een bodemingreep voorzien tot ca. 40 cm-mv.
- De realisatie van klinkerverharding langsheen de hoevewoning (40 m²), de garage (7 m²), de woning/voormalig stalgebouw (40 m²)
- De realisatie van gewapend gras over een oppervlakte van 61 m².
- De realisatie van een infiltratiebekken (21 m²). Hiervoor wordt een bodemingreep voorzien tot ca. 80 cm-mv.
- De herstel van de boomgaard op perceel 176/2b. Hiertoe worden een ruim aantal fruitbomen geplant. Voor het herstel van de boomgaard wordt geen algemene afgraving voorzien.
- Het herstel van de meidoornhaag.
- Gepaard met deze werken worden tevens nieuwe rioleringen en nutsleidingen voorzien. Deze zullen in verbinding staan met twee nieuwe hemelwaterputten (10.000 liter en 15.000 liter, gecombineerd 15 m²). Deze regenwaterputten situeren zich buiten de footprint van de nieuwe bebouwing/verharding.

De gecombineerde footprint van de geplande werken bedraagt aldus 711 m², exclusief het inplanten van fruitbomen en meidoornhagen.

Figuur 10: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).

1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

1.4.1 Fysisch geografische en geologische situatie

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.

Bron	Informatie
Landschappelijke situering	Kustpolders
Tertiair	Lid van Oedelem (Fm. Aalter)
Quartair	Type 13c: Getijdenafzettingen gevolgd door fluviatiele afzettingen en daarna een eolische afzetting
Bodemtypes	OB, OT
Potentiële bodemerosie	Geen info
Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen	Hoogte tussen ca. 3,5 en 6,8m TAW
Hydrografie	Bekken van de Brugse polders (deelbekken Zwinstreek) Waterlopen: Kanaal van Brugge naar Sluis, Zuidervaartje, Rombautswerve

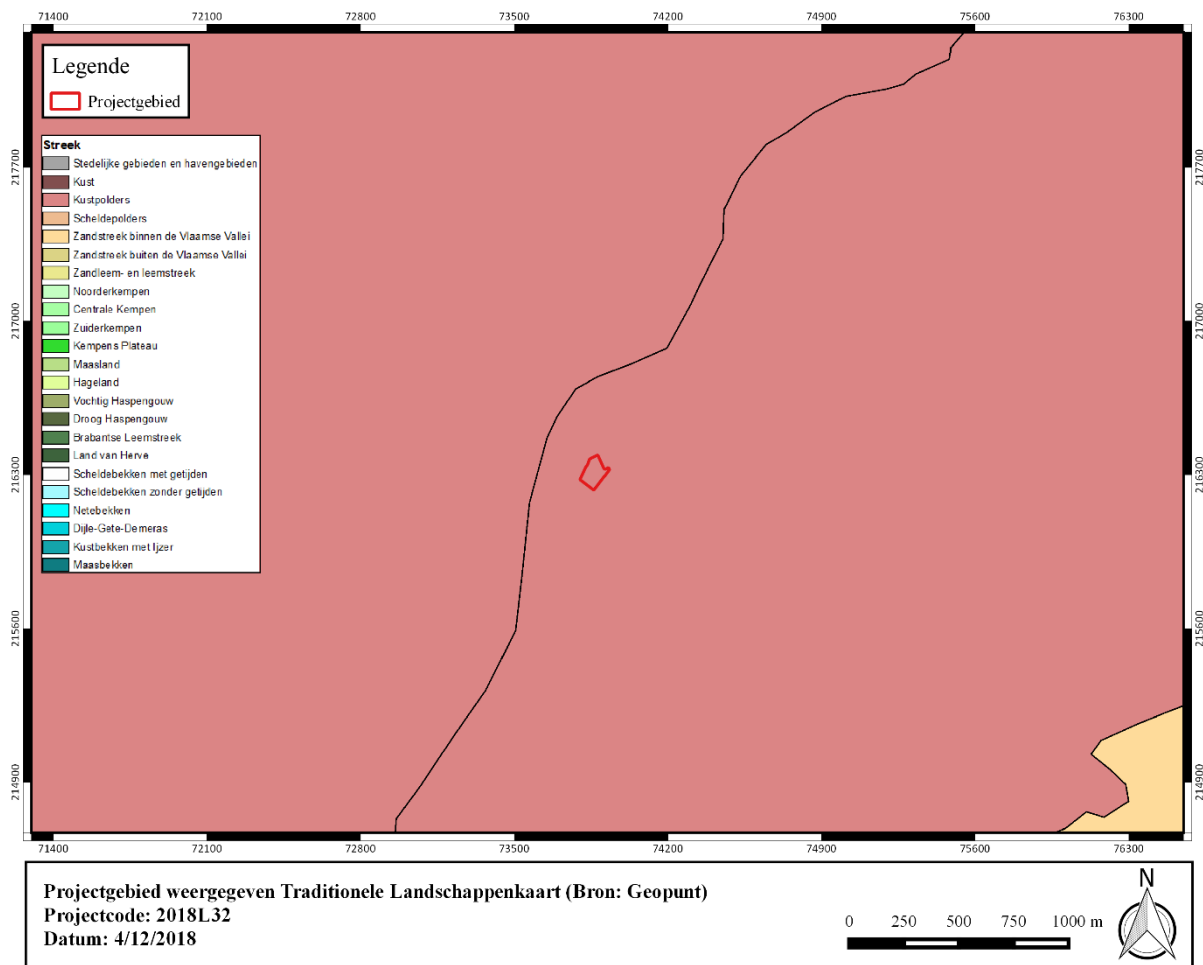

1.4.1.1 Landschappelijke situering

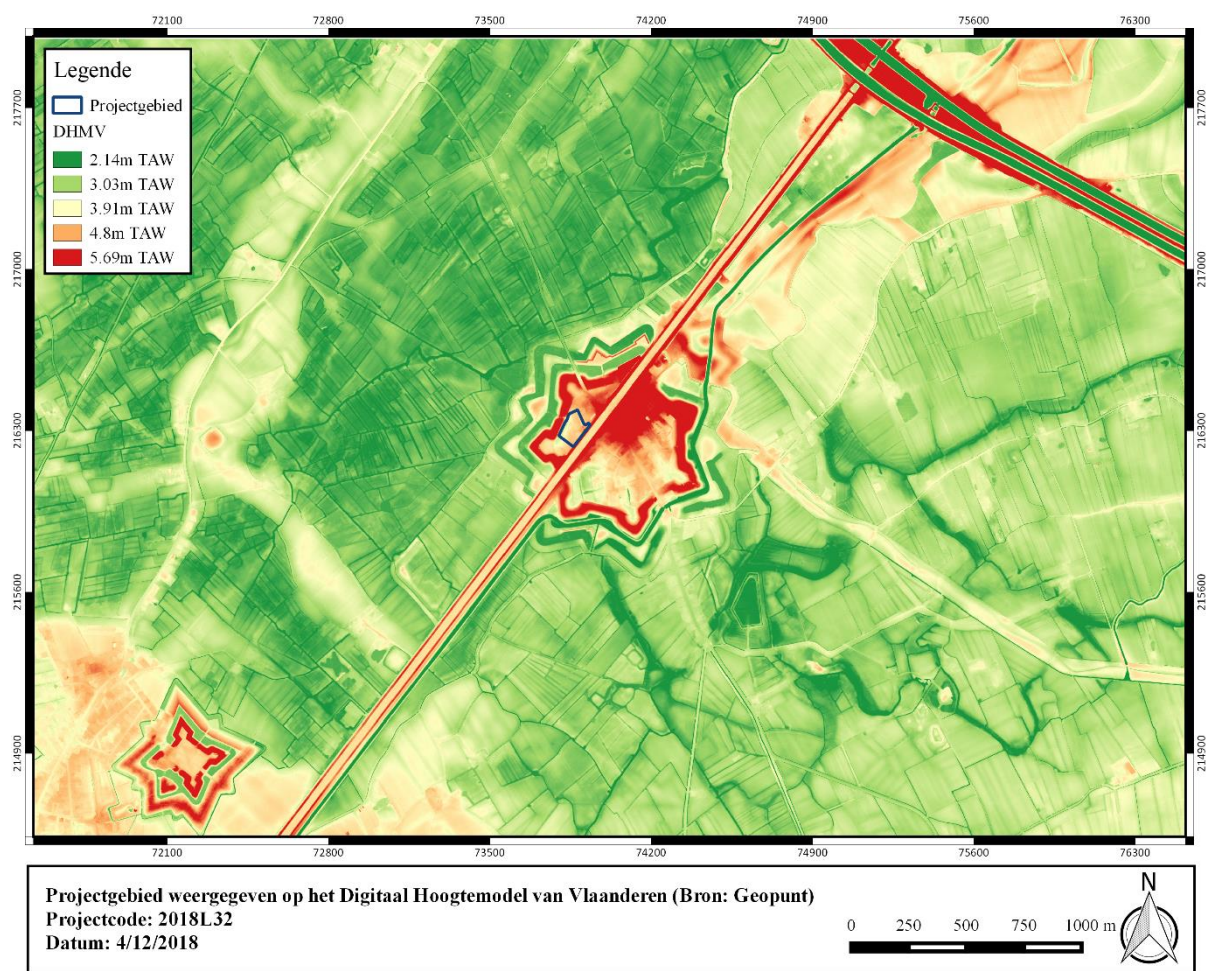
Het projectgebied is gelegen in de Kustpolders op een hoogte tussen 3,5 en 6,8m TAW. Het terrein helft af in noordwestelijke richting.

Het onderzoeksterrein bevindt zich, ten opzichte van de wijdere omgeving, op een hoger gelegen deel in het landschap, binnen de historische stadskern van Damme.

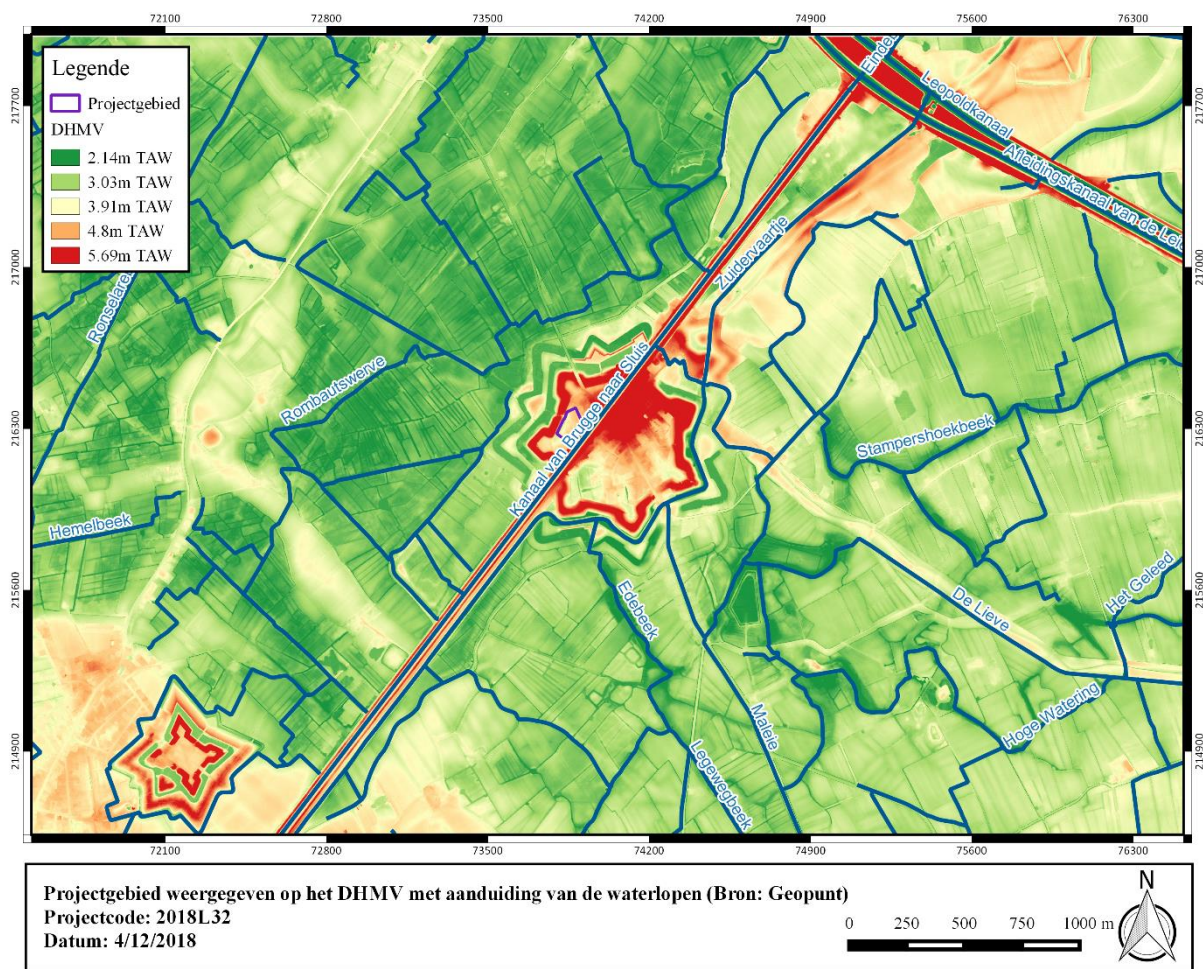
Hydrografisch is het plangebied gelegen in het bekken van de Brugse polders, deelbekken Zwinstreek. Het grondgebied van Damme wordt doorsneden door verschillende waterlopen, waarvan de Damse Vaart, ook wel Kanaal Brugge-Sluis genoemd, de belangrijkste is.

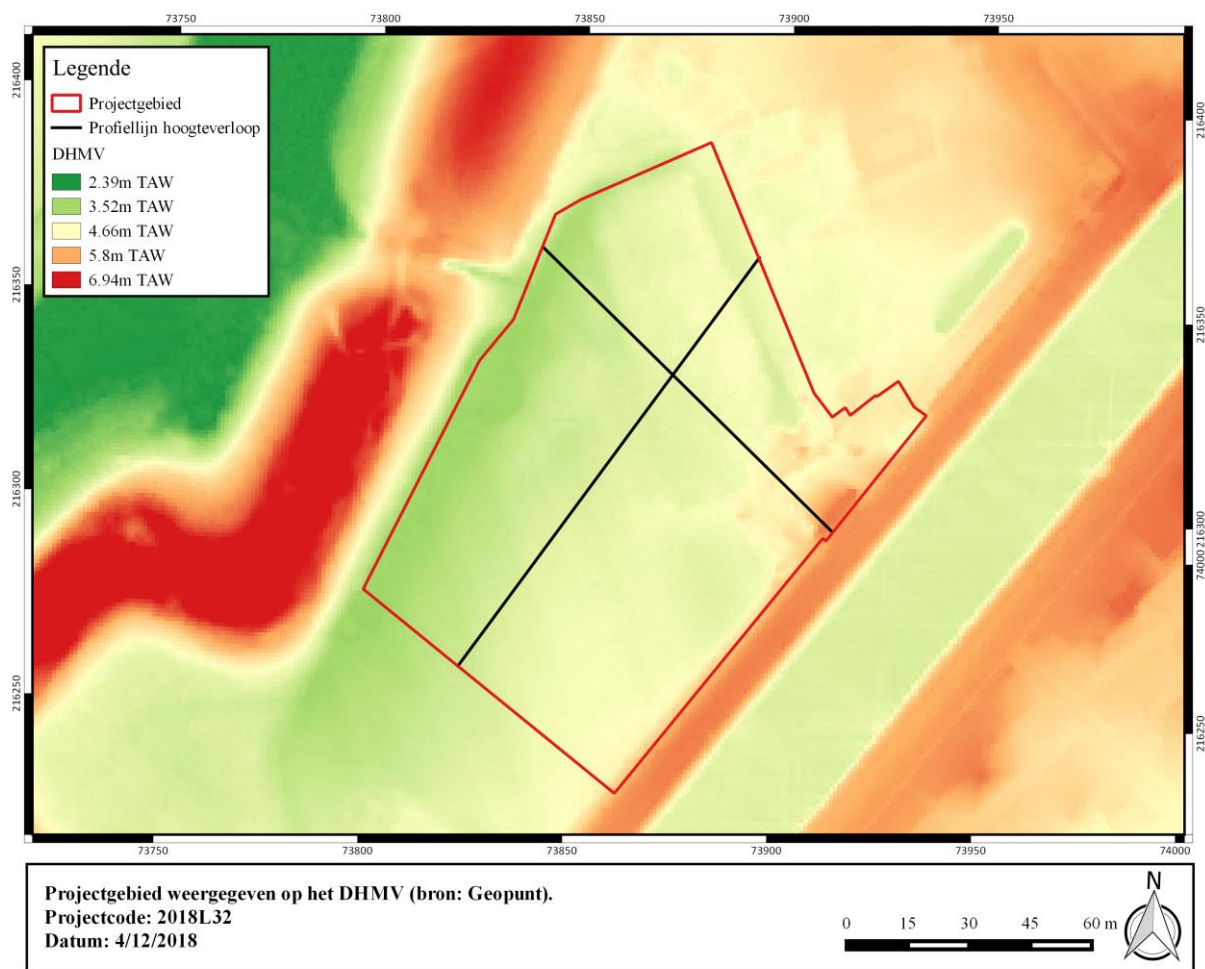
Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

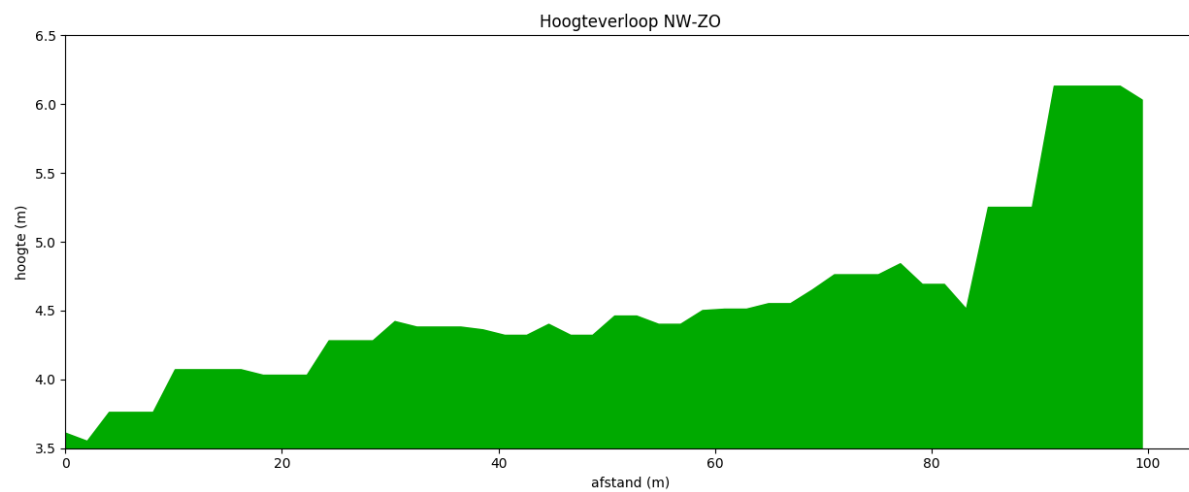
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

Figuur 13: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).

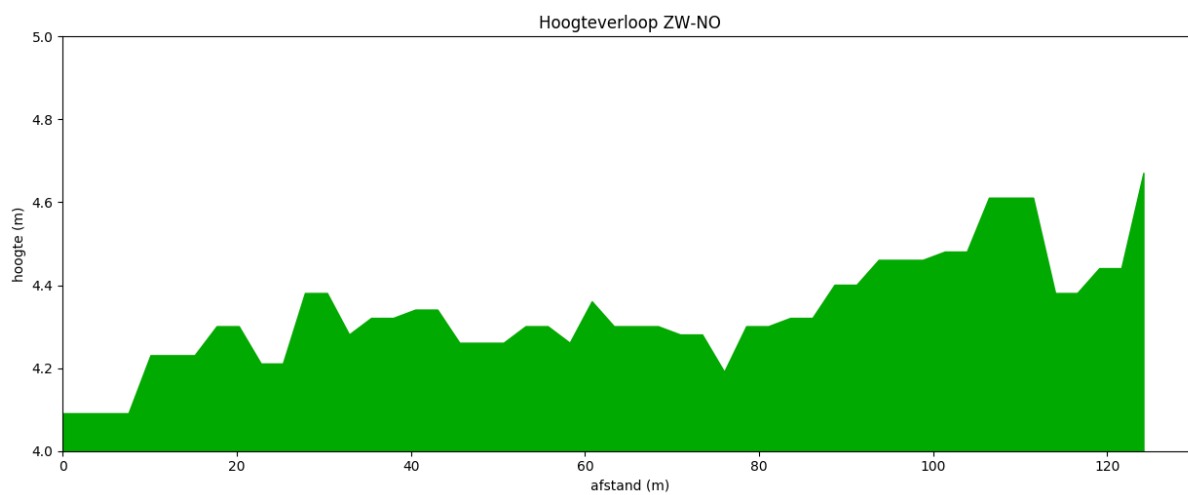

Figuur 14: Projectgebied weergegeven op het DHMV (Bron: Geopunt).

Figuur 15: Hoogteverloop, NW-ZO (Bron: Geopunt).

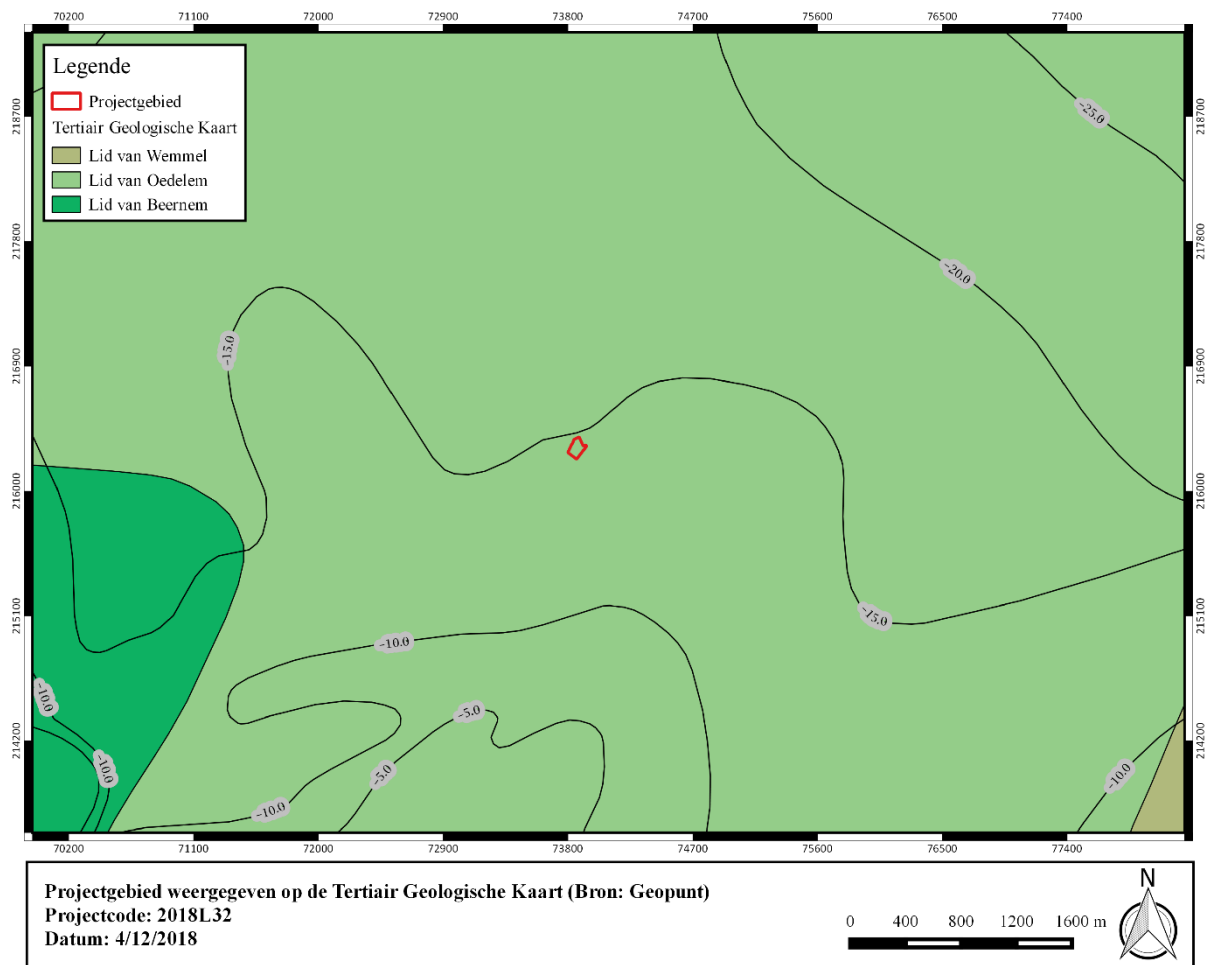

Figuur 16: Hoogteverloop, ZW-NO (Bron: Geopunt).

1.4.1.2 Tertiaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het **Lid van Oedelem** (Formatie van Aalter). De Formatie van Aalter bestaat voornamelijk uit ondiep-mariene of kustnabije zandige sedimenten en komt enkel voor in het noordoosten van West-Vlaanderen en het noordwesten van Oost-Vlaanderen.

Het **Lid van Oedelem** bestaat uit een grijs fijn zand dat bovenaan zeer fossilhoudend is. Er kunnen drie niveaus met kalkzandsteenbanken voorkomen. Het lid is gesedimenteerd in distributiegeulen in een wadden- of riviermondingsomgeving, terwijl verder naar het oosten (in de streek rond Gent) er eerder lagunaire omstandigheden heersten.

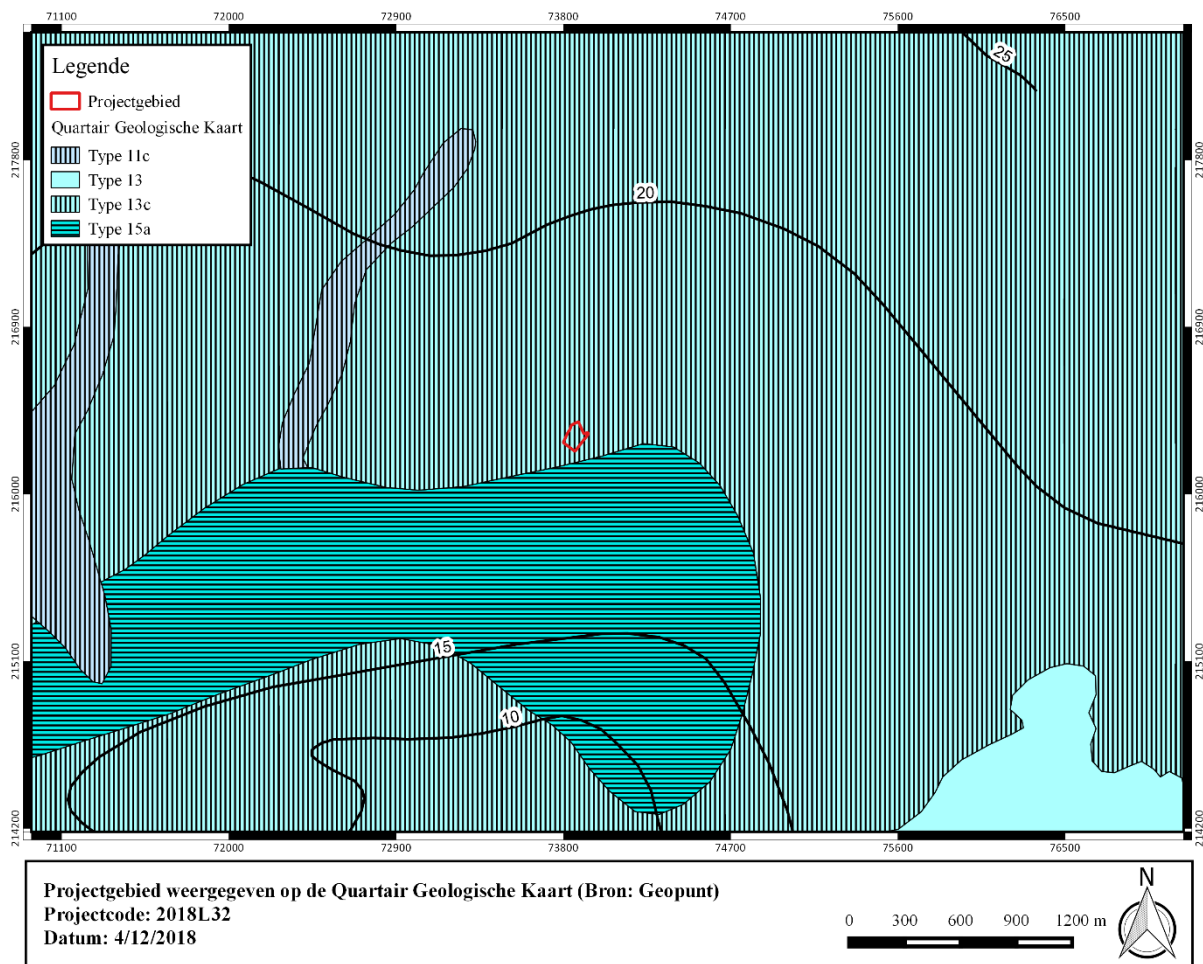

Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.3 Quartaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het Quartair **Type 13c**. Dit type bestaat uit een basis van getijdenafzettingen (marien en estuarien) van het Eemiaan gevolgd door fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan. Bovenop deze fluviatiele afzettingen is een eolische afzetting (zand tot zandleem) aanwezig van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen. Deze afzetting kan hellingsafzettingen van het Quartair bevatten en kan lokaal afwezig zijn. De top bestaat uit getijdenafzettingen van het Holoceen (marien en estuarien).

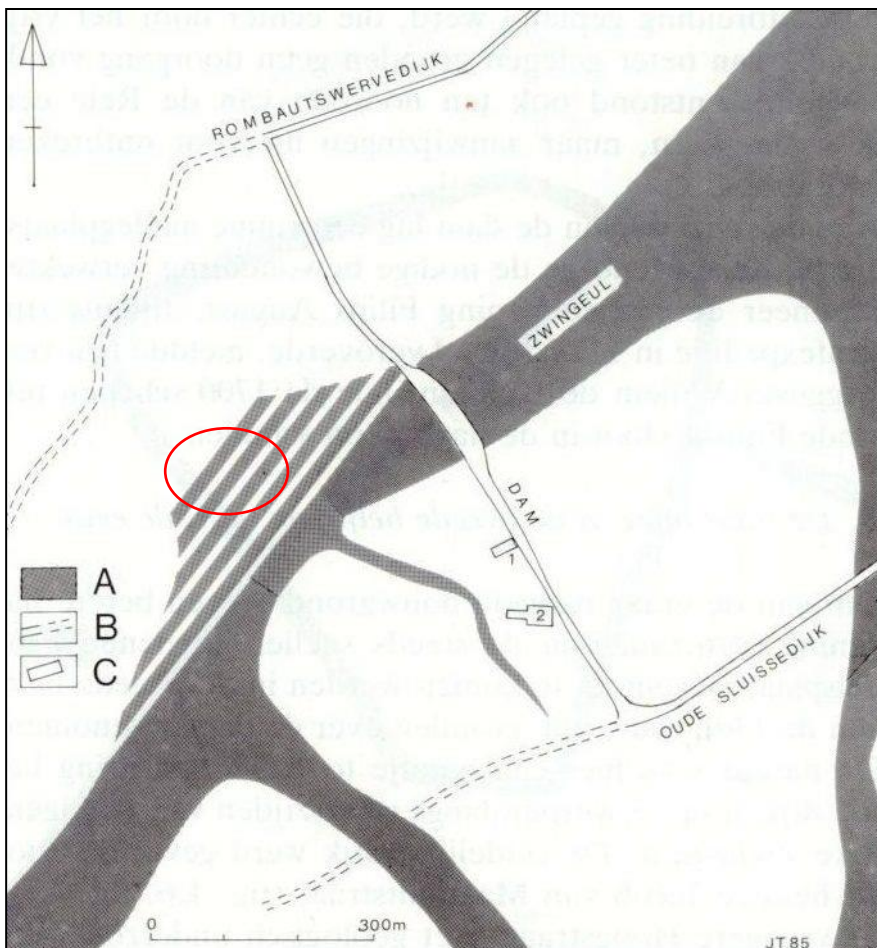
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.2 Historische en archeologische voorkennis

1.4.2.1 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

Tijdens de eerste helft van de 11de eeuw werd het gebied ten oosten van Brugge op de zee ingenomen. Nog voor 1134 werd een dijk opgeworpen om het achterland tegen de zee te beschermen. Het zuidelijke verloop van deze dijk is nog gedeeltelijk bewaard in de Krinkeldijk en de Rombautswervedijk. In 1134 werd de kust geteisterd door een zware stormvloed, die de hoofdkreek verder uitgeschuurde. De stormvloed leidde tot de aanleg van enkele dijken, zoals de Branddijk en de Zuiddijk.³

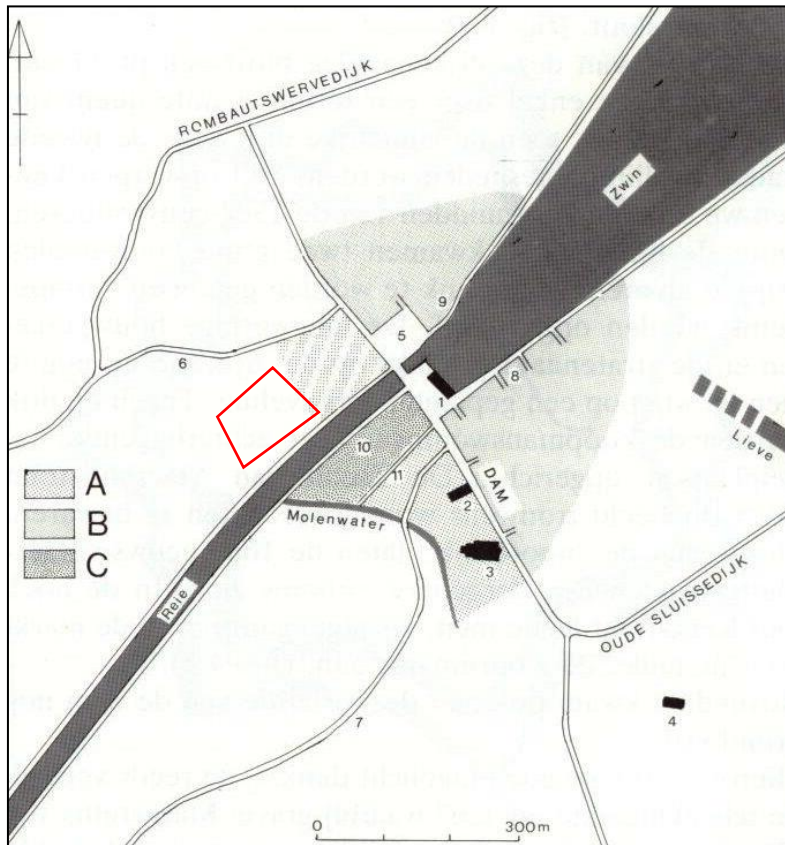
Door de aanleg van deze dijken poogde men de toevoer van zoutwater via de krekken af te snijden. De Oude Sluissedijk daarentegen moet beschouwd worden als een zgn. offensieve dijk: deze dijk sloot immers verschillende nog actieve krekken af. Ook het opwerpen van 'de dam' de dijk die het Zwin afsloot, dateert uit deze periode. Het opwerpen van deze dijk moet voor 1180 geplaatst worden; het tracé van deze dijk valt samen met de huidige Kerkstraat.

Figuur 20: Reconstructie van het landschap voor de stichting van Damme (Termote, 1985, fig. 3)

³ Termote, J. 1985, 102-107.

Langs de landzijde van de dam ontstond een kleine (vissers)nederzetting, die begrensd werd door de Kattestraat (noorden), de Molenwaterbeek (westen), het kerkhof van de O.L.V.-kerk (zuiden) en de Kerkstraat (oosten). In 1180 verleende Filips van den Elzas Damme stadsrechten. Dankzij de grote haven, die zich aan de zeezijde van de dam bevond, beleefde Damme in deze periode zijn grootste bloeiperiode.

Figuur 21: Stadsontwikkeling van Damme (Termote, 1985, fig. 4)

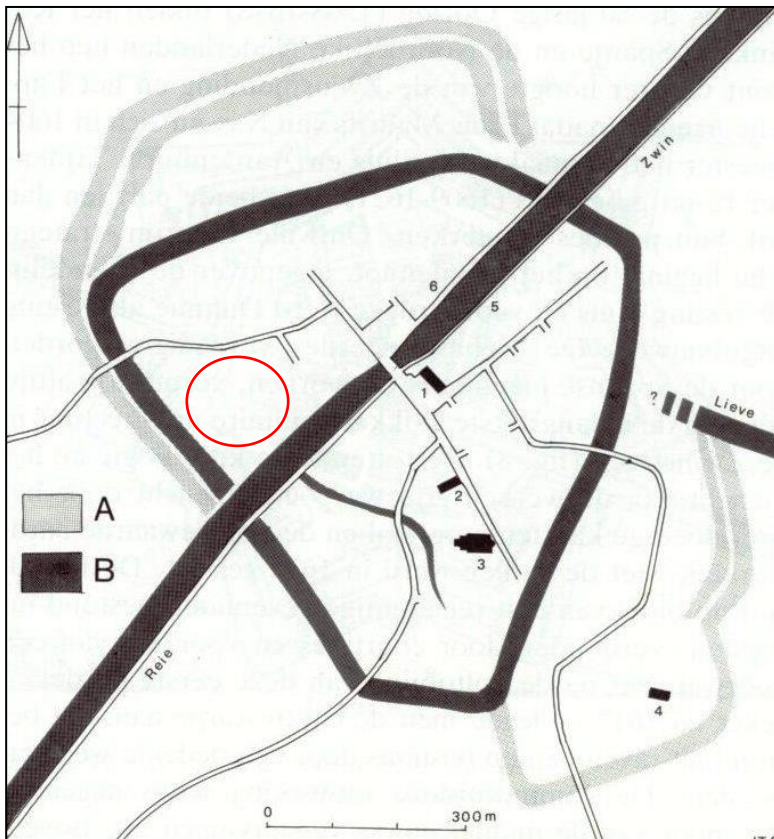
Tijdens de tweede helft van de 13de eeuw barstte de oorspronkelijke nederzetting uit haar voegen en ging men op zoek naar nieuwe bouwgrond. Om de gronden aan de zeezijde van de dam in gebruik te kunnen nemen, werden aan weerszijden van de Zwinsgeul dijken opgeworpen. Men gaat ervan uit dat het opwerpen van deze dijken moet gesitueerd worden rond het midden van de 13de eeuw. De zuidelijke dijk werd gevormd door de huidige Jacob Van Maerlantstraat, vroeger Hoogstraat genoemd. De noordelijke dijk is door de aanleg van het kanaal Brugge-Sluis grotendeels verdwenen; de aanzet van de dijk is nog gedeeltelijk bewaard in het begintracé van de Slekkestraat. De schorregronden achter de dam werden bouwrijp gemaakt en verkaveld. Aanwijzingen hiervoor zijn de langwerpige bouwpercelen en de stratenaanleg haaks op de dijk.⁴ De eerste versterkingen van de stad dateren uit het eind van de 13de eeuw. Tijdens het conflict tussen de Franse koning, Filips de Schone en de graaf van Vlaanderen Gewijde van Dampierre, over het zeggenschap van het graafschap werd in ijltempo een eerste ruime stadsomwalling gerealiseerd. Er weinig gekend over deze omwalling.

Vanaf het einde van de 13de eeuw werd Damme in toenemende mate geconfronteerd met de verzanding van de Zwinsgeul. Men zag zich uiteindelijk genoodzaakt om de havengeul grotendeels te kanaliseren. Vermoedelijk gebeurde dit naar aanleiding van de aanleg van de

⁴ Termote, J. 1985, 107-109

tweede stadsomwalling vanaf 1388. De dijk ter hoogte van de Slekkestraat vormde nu de zuidelijke dijk ter hoogte van de Speistraat werd een nieuwe dijk opgeworpen.

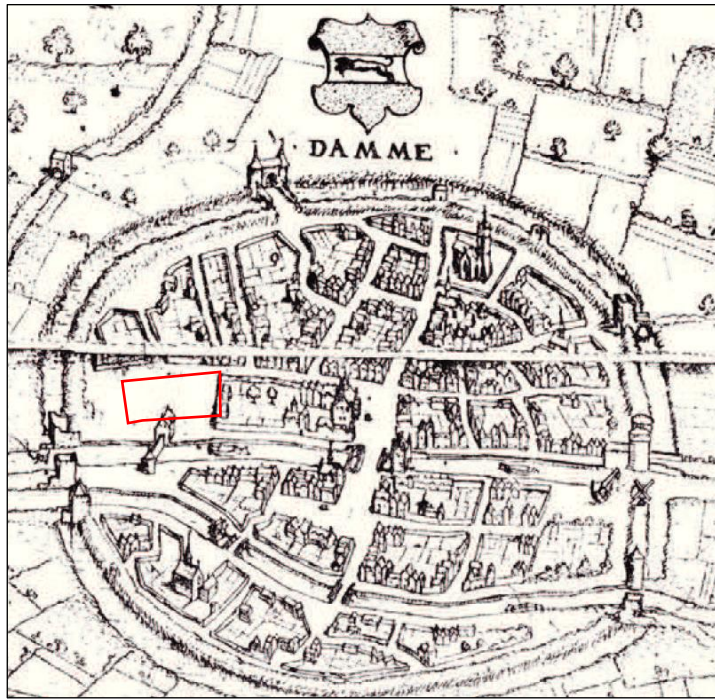

Figuur 22: Plattegrond met de laatmiddeleeuwse stadsomwalling (Termote, J. 1985, fig. 6)

De Bourgondische omwalling kwam dus eind 14^e eeuw tot stand als antwoord op de Engelse dreiging. Deze versterking omsloot het toen reeds ingekrompen stadsareaal en was minder omvangrijk dan de 13^e eeuwse stadsvest. Deze Bourgondische stadsomwalling is gekend op basis van de stadsplannen van Deventer en Gerards. Het geheel bestond uit een gracht en een aarden wal. Op de uitvalswegen en de waterlopen waren stenen land- en waterpoorten opgetrokken. De omwalling verdween nagenoeg volledig onder de gebastioneerde vestinggordel.⁵

Op de 16^e eeuwse kaarten is het overgrote deel van het projectgebied in gebruik als open terrein. Het oostelijk deel van het plangebied snijdt allicht een wegenis aan. Ook de aanwezigheid van bebouwing binnen de projectgrenzen is zeker niet uit te sluiten.

⁵ Deroose, P, Termote, J. & Vandendries, M. 2011: p.53.

Figuur 23: Projectgebied bij benadering weergegeven op het plan van Marcus Gerards, ca. 1562 (Deroose, P, Termote, J. & Vandendries, M. 2011: p.53.)

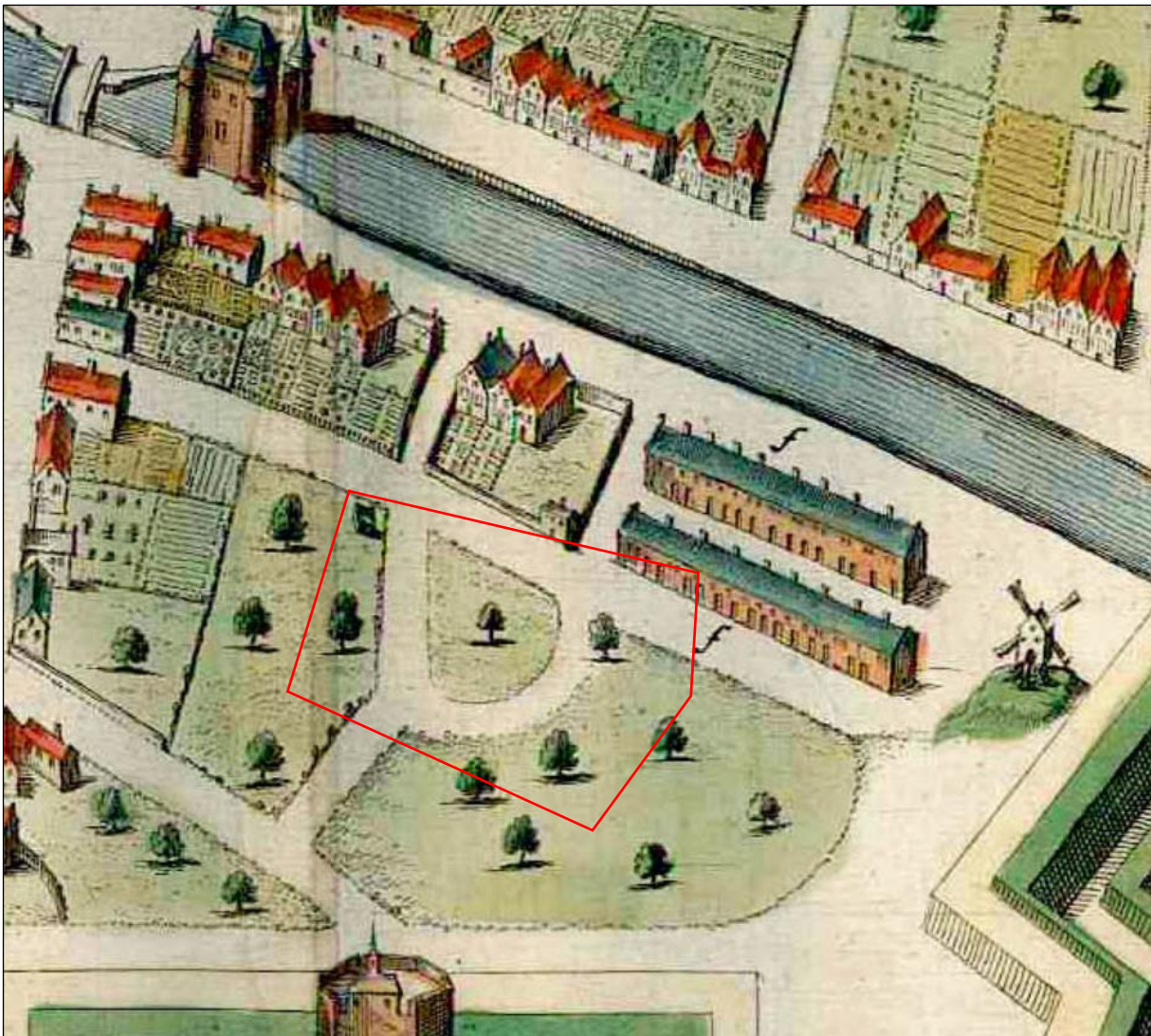
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de Deventerkaart, ca. 1560 (Bron: Biblioteca Nacional d'España).

Damme kwam gedurende de Tachtigjarige Oorlog vanaf 1604 in de vuurlinie te liggen waardoor de stad evolueerde tot een militair steunpunt. Vanwege de ligging aan een kanalenstelsel en de nabije ligging van Brugge werd Damme door Spaanse ingenieurs omgebouwd tot een moderne vesting. De bouw van de vestingsgordel startte eind 1617 – begin 1618. De vestinggordel, op basis van een regelmatige zevenhoek, is aangelegd volgens het Oud-

Nederlandse stelsel.⁶ Het was een gebastioneerde verdedigingsgordel die bestond uit een stervormige aarden omwalling met zeven door courtines verbonden bastions. De bastions werden ook nog voorzien van ravelijnen en een hoofd- en buitengracht. Het plangebied situeert zich in de noordwestelijke hoek van dit bolwerk.

Binnen deze Spaanse vesting kwam militaire infrastructuur tot stand. In de zone ten noorden van de Reie situeerden zich niet minder dan 4 kazernes en één kruitmagazijn. Twee kazernes situeerden zich nabij de molen.⁷ Deze zijn op de Sanderuskaart aangeduid als *'baracken van de soldaten'*. Mogelijk snijdt het plangebied deze kazernes deels aan. Het overgrote deel van het plangebied is in gebruik als tuinzone met verspreide boomgroei en wegenis. Ter hoogte van het plangebied is op de Sanderuskaart een zeer bescheiden - niet duidelijk te definiëren - structuur waar te nemen. De Christoffelhoeve is reeds duidelijk op de kaart weergegeven.

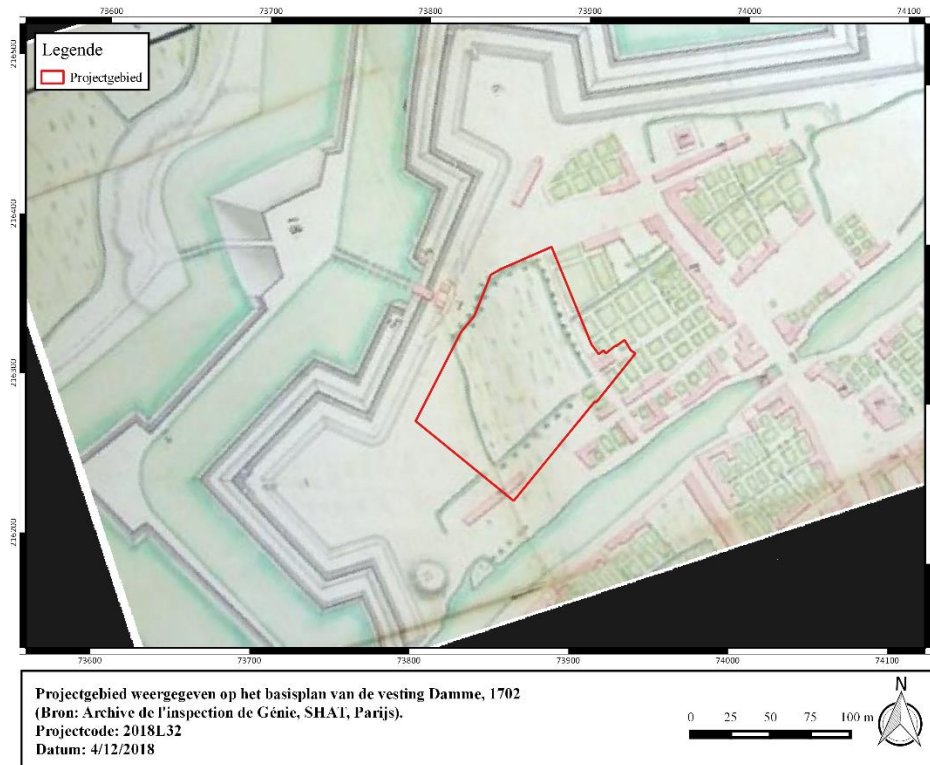
Figuur 25: Projectgebied bij benadering weergegeven op de Sanderuskaart, ca. 1640 (bron: Universiteitsbibliotheek Gent).

Op het plan van 1702 is duidelijk het oorspronkelijk verloop van de van de Damse Vaart waar te nemen. De Damse Vaart is bij het kanaliseren aan het begin van de 19^e eeuw opgeschoven

⁶ Deroose, P, Termote, J. & Vandendries, M. 2011: p.17

⁷ Deroose, P, Termote, J. & Vandendries, M. 2011: p.18.

in noordelijke richting (cfr. infra). In het zuidoostelijk deel van het plangebied is bebouwing waar te nemen. Allicht gaat de huidige hoeve terug op deze bebouwing. De functie van de oorspronkelijke bebouwing is niet duidelijk.⁸

Figuur 26: projectgebied weergegeven op het basisplan van de vesting Damme, 1702 (Parijs, Vincennes, Service Historique de l'Armée de Terre, Archives de l'inspection du Génie, SHAT).⁹

Na de Vrede van Aken in 1748 werd de vesting onder druk van Nederland versneld afgebouwd omdat Damme – eenmaal veroverd door de vijand – een rechtstreekse bedreiging voor de vestingen Sluis en Retranchement betekende.

Voor het areaal ten noorden van de Damse Vaart betekende dit de mogelijkheid voor de inplanting van landbouwbedrijven. De Christoffelhoeve werd in deze periode uitgebouwd op de plaats van de kazerne van de adjudant.¹⁰

Wat betreft de landschapsstructuren en –patronen, toont de Ferrariskaart nog opvallend sterke gelijkenissen met vandaag. Zeker wat betreft bodemgebruik (ligging van akkers, grasland), zijn de wijzigingen eerder beperkt te noemen. Ook het verloop van de vestigingsgordel rond het 17de eeuwse Damme, is vandaag de dag nog kenbaar in het landschap. Bastions, ravelijnen en grachten tekenen zich af in het bodemreliëf en percelering en de zevenstervorm wordt geaccentueerd door aanplantingen van hoge populieren.

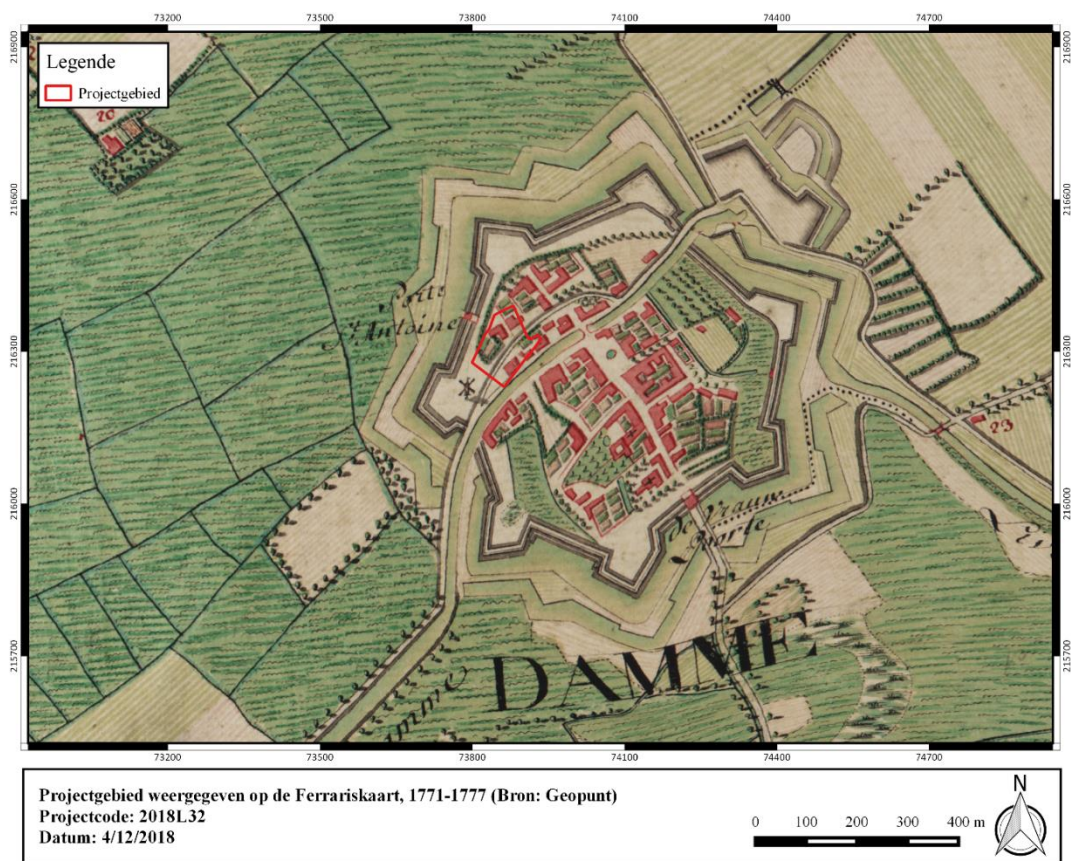
De Ferrariskaart geeft een ruim aantal gebouwen weer binnen de contour van het plangebied. Deze gebouwen zijn gelegen langs een zuidwest-noordoost georiënteerde weg die het plangebied doorkruist.. De Ferrariskaart lijkt een weinig nauwkeurig beeld weer te geven.

⁸ Deroose, P, Termote, J. & Vandendries, M. 2011, p.25.

⁹ Kaart verkregen via Jan Hutsebaut (Stad Damme).

¹⁰ Deroose, P, Termote, J. & Vandendries, M. 2011, p.25 (locatie kazerne adjudant door de auterus is gebaseerd op gegevens uit een plan van 1756).

Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

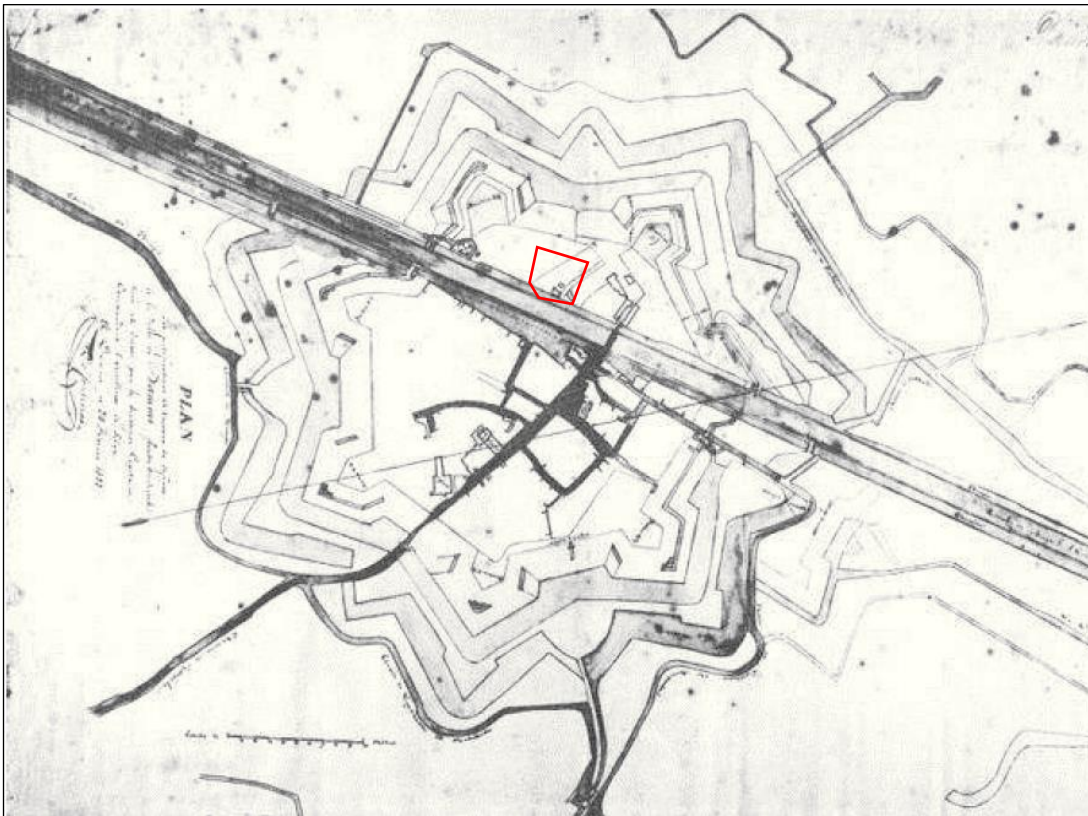
Figuur 28: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

Op de Atlas der Buurtwegen valt meteen de aanleg van de Damse Vaart, ook wel Kanaal Brugge-Sluis genoemd, op. De Damse Vaart werd aangelegd in 1810 in een poging van Napoleon om Duinkerke en Breskens te verbinden door een kanaal. Tussen Brugge en Damme wordt hiervoor de bedding van de Reie gebruikt. De aanleg van de Damse Vaart dwars door de stad zal pas plaatsvinden rond ca. 1817 en heeft een enorme stedenbouwkundige impact: het noordelijk gedeelte wordt van het centrum afgesneden, een bastion van de 17de-eeuwse omwalling en de Korenmarkt met de vele herenhuizen erlangs verdwijnen. De havenkom en de drie waterlopen (Lieve, Reie en Zwin) die eeuwenlang in het centrum van de stad stromen, worden opgevuld met het zand van de Damse Vaart. De aanleg van de Damse Vaart omvatte allicht een verbreding, uitdieping en verplaatsing van de waterloop ten zuiden van het plangebied. Op deze manier komt de Damse Vaart precies ten zuiden van het projectgebied te liggen. De verschuiving van de waterloop is duidelijk waar te nemen op een plan van kapitein de Contreras uit 1832. Precies ten oosten van het onderzoeksterrein zijn de gebouwen van de Christoffelhoef waar te nemen. Ter hoogte van het plangebied is duidelijk de huidige hoeft waar te nemen.

Ook de Atlas der Buurtwegen karteert in het zuidoostelijk deel van het projectgebied een hoeft met bijgebouwen. De huidige bebouwing gaat terug op dit gebouwenbestand.

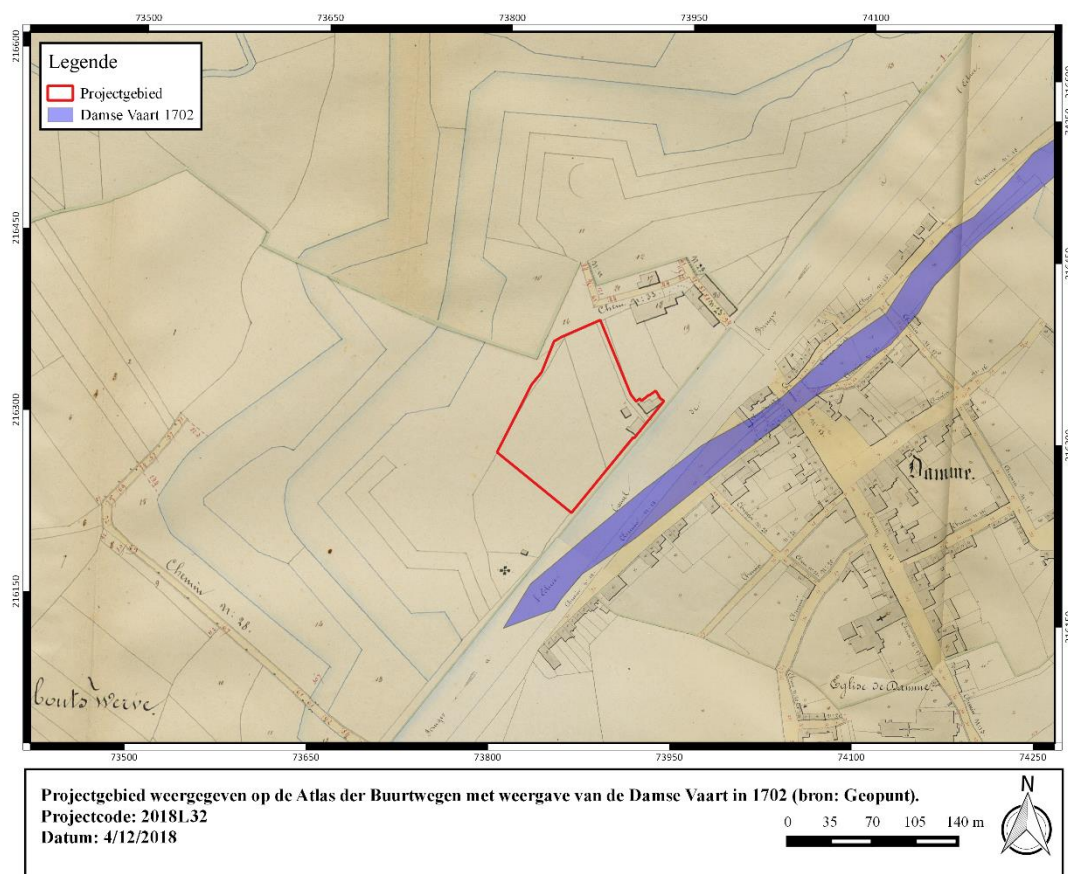
Op de Atlas der Buurtwegen zijn de huidige hoeftwoning en stalgebouw zeer duidelijk weergegeven. Ook het werkhuis, waarvan op heden nog restanten zijn waar te nemen is op de kaart gelokaliseerd. Ook op de Poppkaart zijn de hoeftwoning, stalgebouw en werkhuis duidelijk zichtbaar. Het langgerekte perceel dat doorheen de bebouwing heenloopt refereert hoogstwaarschijnlijk naar de oorspronkelijke weftenis zoals weergegeven op o.a. het plan van 1702.

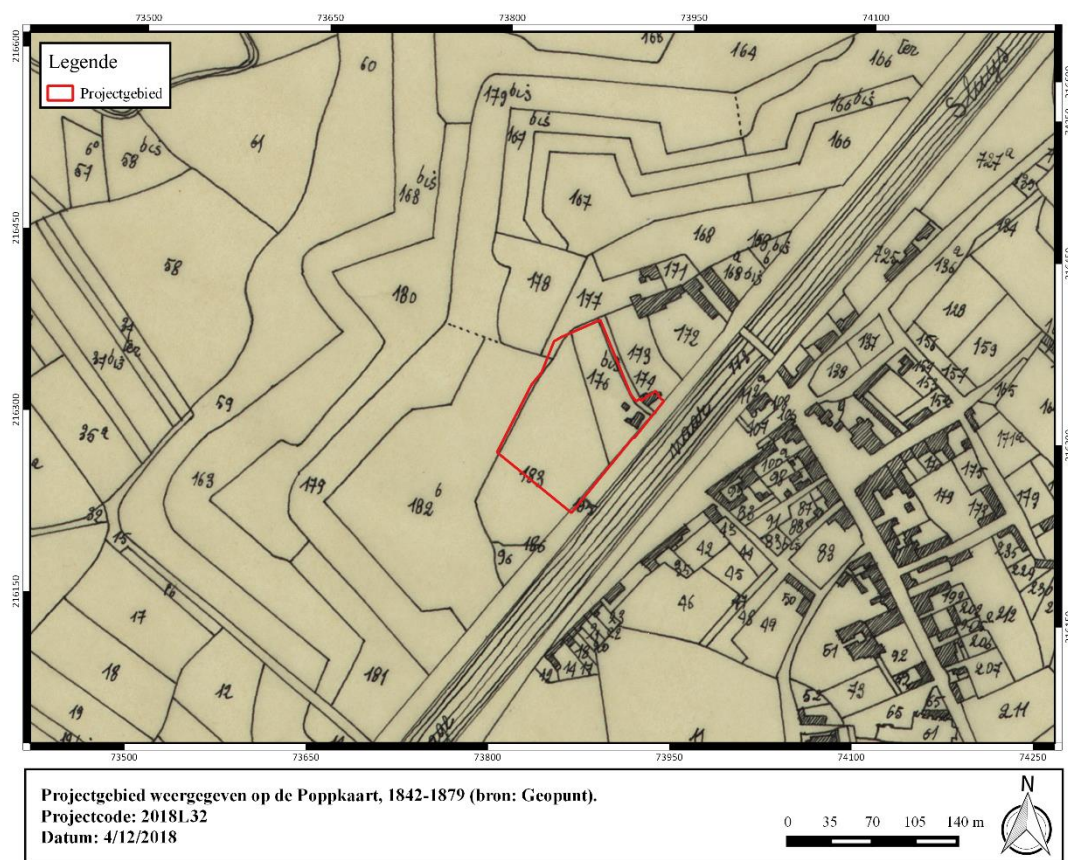

Figuur 29: Plan van de versterking Damme door kapitein de Contreras, 25 februari 1832 (Brussel, Legermuseum, Kaarten en Plannen, Fonds versterkingen, Damme A/1)¹¹

¹¹ Deroose, P, Termote, J. & Vandendries, M. 2011: p. 28.

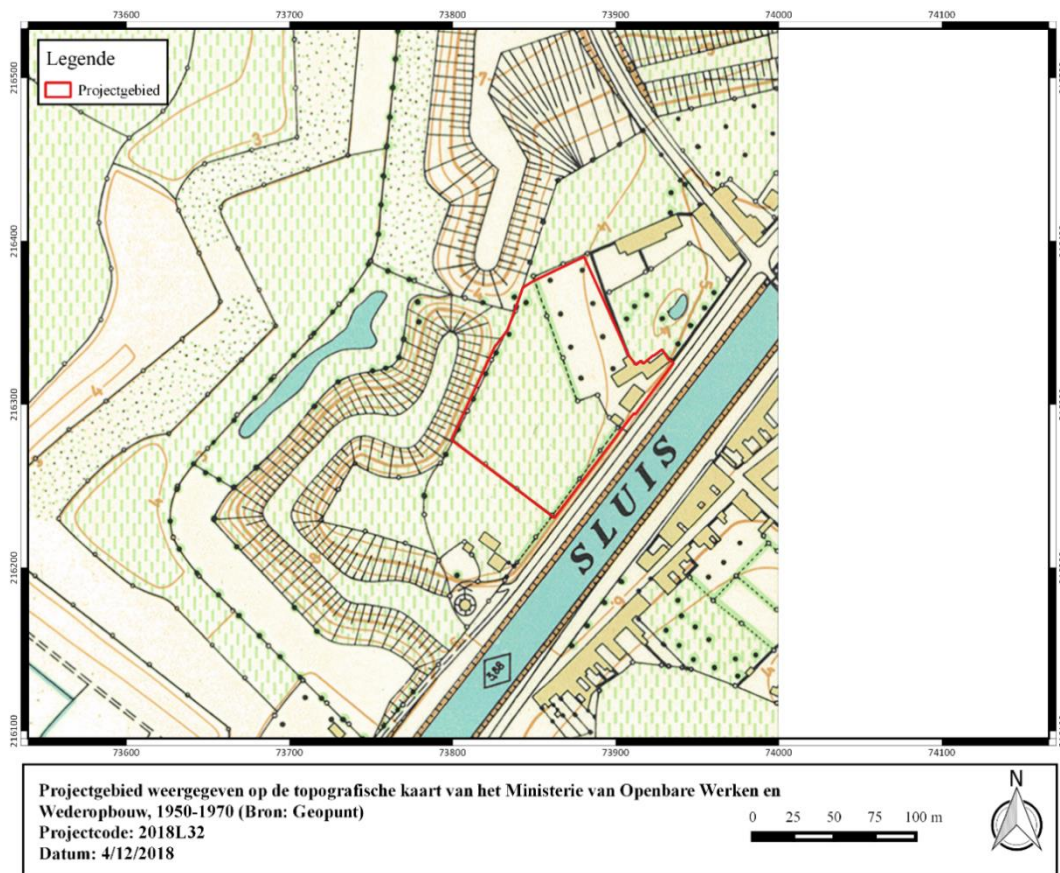
Figuur 30: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).

Figuur 31: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).

Op de topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw is naast de voornoemde gebouwen ook de stal en de garage weergegeven. De stal, het stalgebouw en het werkhuis lijken met elkaar verbonden. De rest van het projectgebied is in gebruik als open terrein. Op de Ministeriekaart staat de zone ten noorden van de hoeve gekarteerd als boomgaard.

Figuur 32: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van het Ministerie van Openbare werken en Wederopbouw, 1950-1970 (Bron: Geopunt).

Onder dreiging van de geallieerde inval legde de Duitse bezetter in Damme, vermoedelijk in 1944, een loopgravenstelsel aan. Naast het loopgravenstelsel werden tevens een aantal mitrailleursstellingen ingericht. De molen fungeerde vermoedelijk als uitkijkpost.

De loopgraven bestonden uit ontdubbelde zaagtandloopgraven op bepaalde punten voorzien van betonnen schuilhokjes. De toegang situeert zich aan de voet van de molenheuvel. Het complex bleef opvallend goed bewaard en vormt een opmerkelijk relict van de Atlantikwall. Op het bastion van de Christoffelhoeve is een mitrailleurspost goed bewaard.

De loopgraven (gele lijnen) en schuilkelders (groene punten) situeren zich ten noordwesten van het onderzoeksterrein.¹²

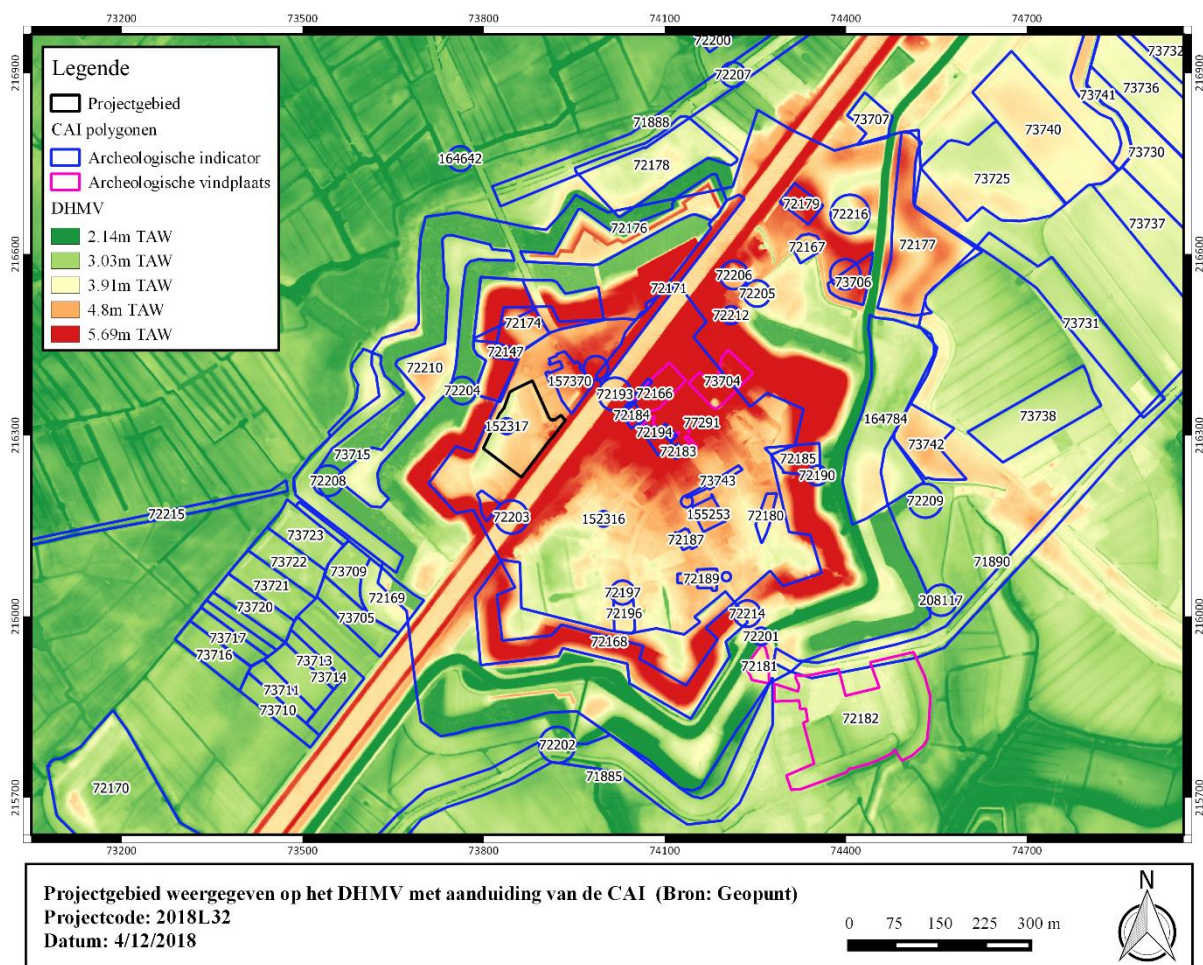
¹² Deroose, P, Termote, J. & Vandendries, M. 2011: pp. 65-67

Figuur 33: Fig. 36. Vertikale luchtopname van de vesting Damme, 1966 (Ministerie Openbare Werken) met detail van het bastion van de molen met aanduiding van de nog zichtbare sporen van de Duitse loopgraven en de betonnen schuilkeldertjes (groene stippels). (Bron: Deroose, P, Termote, J. & Vandendries, M. 2011, p.65.)

Concreet is er ter hoogte van het projectgebied een verwachting naar bewoning vanaf de 12^e – 13^e eeuw. Mogelijk maakte deze bebouwing in de 17^e eeuw plaats voor de inrichting van een ruim aantal militaire structuren. In de 18^e eeuw neemt het militair belang van Damme af. Door het verdwijnen van de militaire gebouwen komt plaats vrij voor de inrichting van landerijen. De hoeve ter hoogte van het plangebied komt gedurende deze periode tot ontwikkeling. De 19^e eeuwse kaarten tonen aan dat zowel het hoevebouw, het werkhuis als het stalgebouw teruggaan tot minstens 1840. Ter hoogte van de geplande werken situeerde zich oorspronkelijk een noord-zuid georiënteerde wege, reeds weergegeven op de 16^e eeuwse kaarten.

1.4.2.2 Overzicht van de gekende archeologische waarden

Figuur 34: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI (Bron: Geopunt).

I. Archeologische vindplaatsen

72166	Opgraving (1967); NK: 150 meter Middeleeuwen: In 1967 werden door Ph. Duprez opgravingen ondernomen tussen de Speistraat en de Slekstraat te Damme, waar vroeger in de middeleeuwen de havenkom lag. Deze havenkom lag aan de samenvloeiing van de Reie en het Zwin, tussen de twee sluizen of speien. Deze oude havenkom zou volgens de gegevens in de literatuur in 1810, bij het graven van het kanaal van Brugge naar Sluis, opgevuld zijn met allerlei afbraakmateriaal en met de aarde van de graafwerken van het kanaal. Door Ph. Duprez werd daar indertijd een grote put gemaakt die om en bij de zeven meter diep was. Op een diepte van ongeveer 6,75 m kwam men op een rij palen die op een afstand van 30 tot 60 cm van elkaar stonden. Ze waren met elkaar verbonden door planken van ongeveer 2,5 cm dikte. Het ontbreken van de stratigrafische gegevens maakt een datering van deze beschroeiing niet mogelijk. De werken werden verdergezet in 1968-1969. Volgens andere gegevens uit de literatuur bestond de bodem van de middeleeuwse havenkom uit steengruis en zwart slib. Het was daarin dat alle vondsten werden gedaan o.a. munten, spellen, speelgoed, glas, wapens, eetgerei, aardewerk, majolica, tinnen voorwerpen, pijpen
-------	--

	enz. Deze vondsten zijn echter niet betrouwbaar, daar we van een aantal mensen gehoord hebben dat een deel van dat materiaal helemaal niet in Damme werd gevonden, en dus van andere plaatsen afkomstig is. Ook dient gezegd te worden dat opgravingsverslagen hier eveneens totaal ontbreken, en zelfs het materiaal dat gevonden werd, is grotendeels hetzij in particulier bezit, hetzij gewoon verdwenen. Een miniem deel werd door Duprez geschonken aan het Sint-Jansmuseum te Damme en is besproken door L. Devliegher.
72181	Controle van werken (1970); NK: 150 meter 17de eeuw: bij het delven van een put in 1979 twee moefen gevonden: -De eerste baksteen is geel van kleur en heeft de volgende afmetingen: lengte: 28 cm; breedte: 13,5 cm; hoogte: 5 cm. De tweede baksteen is geel tot roze van kleur en heeft de volgende afmetingen: lengte: 29, 5 cm; breedte: 13,5 cm en hoogte: 7 cm. Op diezelfde plaats werden in 1970 de resten van een muurtje gevonden, bestaande uit dergelijke gele tot roze bakstenen. Deze muur was ongeveer 30 cm breed en ongeveer 4 m lang. De hoogte is niet bekend. Deze muur werd afgebroken en de bakstenen werden hergebruikt voor de fundering van een andere muur. We hebben hier waarschijnlijk te maken met resten van de verdwenen vestingsmuren van de 17de eeuwse omwalling rond Damme. Het is echter niet duidelijk op de oudere kaarten die een beeld geven van die vesting, of het gebied tussen de eerste en de 2de gracht van de versterking ooit bebouwd is geweest met muren, zoals dit zeker wel het geval is geweest met het gebied aan de binnenzijde van de eerste gracht, dus meer naar de dorpskern toe. We zitten anderzijds ook met een chronologisch probleem, daar deze bakstenen waarschijnlijk van laatmiddeleeuwse datum zijn. Het is echter wel gekend dat een aantal bouwwerken uit de laatmiddeleeuwse periode werden afgebroken om in het begin van de 17de eeuw de versterkingsgordel rond Damme aan te leggen. De afbraakmaterialen van deze gebouwen en poorten werden dan gebruikt bij het bouwen van de versterking. De vooropgestelde interpretatie blijft dan ook hypothetisch. Bron: Seys Ann, 1982, Archeologisch onderzoek in de gemeente Damme. Prospectie - Analyse - Synthese, Gent (Deel 2: analyse), pp. 207-208.
72182	Opgraving (1973); NK: 150 meter Late middeleeuwen: Volgens de gegevens uit de literatuur, de cartografische bronnen en enkele mondelinge gegevens, stond op deze plaats een kerkje nl. de Sint-Katarinakerk; Het zou dateren uit de late middeleeuwen. Ze was omringd door een veste, die nog zeer duidelijk te zien is in de percelering (percelen 251, 257, 258). Het gebied is nu voor het grootste deel overbouwd en de nog vrije percelen zijn herschapen in weilanden. Verdwenen St.-Catharinakerk: gracht die nog rond het terrein loopt sluit aan op de middeleeuwse versterking, terrein van kerk en kerhof lag net buiten de zeventiende eeuwse versterking, aan begin van 17de eeuw zijn de kerkmuren duidelijk uitgebroken (uitbraaksleuven teruggevonden en resten van bouw materiaal). Er zouden talrijke grafzerken aan het licht gekomen zijn. Deze vondst werd echter niet vrijgegeven en er is dus ook niets over bekend in de literatuur. Bron: Mertens, J. 1984: Sint-Katerinakerk te Damme, Archeologie 1984.1, 68.

73704	Opgraving (1969); NK: 15 meter 17de eeuw: In 1969 werd gezocht naar de kaaimuren van de Lieve. Een gedeelte van een sluis werd hierbij blootgelegd. De breedte tussen de wanden bedroeg 3,08 m en de bekleding is van Doornikse kalksteen. Aan de ingang gebruikte men ook baksteen en de vloer bestaat uit natuursteen. Volgens L. Devliegheer werd in 1969 een 17de-eeuwse sluis ontdekt. Bron: Seys Ann, 1982, Archeologisch onderzoek in de gemeente Damme, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, vakgroep archeologie RUG
77291	Controle van werken (2009); NK: 15 meter Late middeleeuwen: Sondering 1: Een sterk organische laag met veel archaeologica: aardewerk (lokaal vervaardigd, Rijnlands), bot (priem), leer (leersnippen, fragmenten van schoenzolen, metaal (kledingaccessoires, huisraad, enkele miniaturen-kinderspeelgoed). Kan in verband gebracht worden met de demping van de Zwingel. Onbepaald: Sondering 1: houten beschoeiing. Werkput: houten constructie, opgebouwd uit een aantal trek- en ankerbalken, aangelegd op de dempingspakketten van de oorspronkelijke Zwingel. De twee houten constructies lijken met elkaar in verband te staan, en wijzen mogelijk op een functie voor de stabilisatie van de oorspronkelijke Zwingel (14de eeuw?). Bron: De Gryse J., 2009. Archeologische begeleiding Jacob Van Maerlantstraat (Damme).
75171	Controle van werken (1986); NK: 15 meter Late middeleeuwen: Jacob van Maerlantstraat was oorspronkelijk een zwindijk: wordt bevestigd door dit bodemonderzoek. De ophoging van het woonareaal kan op het einde van de 13de eeuw gesitueerd worden - 15de eeuwse woning, 14de eeuwse fundering die wellicht tot de oorspronkelijke kern van de nog bestaande woning teruggaat. Bron: Termote, J. 1987: Damme : Stadsarcheologisch onderzoek (W.VI.), Archaeologia Mediaevalis 10, 54.
156881	Controle van werken (1986); NK: 150 meter Late middeleeuwen: funderingen en muren. De westmuur ligt in het verlengde van de voorgevel van het huidige stadhuis Bron: Devliegheer, L. 1971: Damme, Archeologie 1971.2, 104-105.

II. Archeologische indicatoren

Historisch-cartografische en iconografische data

72291	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: hoeve
-------	---

Veldprospecties

71885	Indicator cartografie; NK: 150 meter Middeleeuwen: dijk
72167	Veldprospectie; NK: 150 meter Middeleeuwen: een sluis
72168	Veldprospectie (1980); NK: 150 meter 16 ^{de} eeuw: aardewerk
72169	Veldprospectie (1981); NK: 150 meter 17 ^e eeuw: aardewerk
72170	Indicator cartografie NK: 150 meter Middeleeuwen: dijk
72171	Veldprospectie (1981); NK: 150 meter Middeleeuwen: kanaal
72174	Toevalsvondst (1968) – Veldprospectie (1981); NK 150 meter Late middeleeuwen: Aan de zuidkant wordt deze akker begrensd door een weide en aan de westkant door de oude binnengracht - nu gewoon laaggelegen, moerassig gebied - van de 17de-eeuwse versterking. Het terrein vertoont oneffenheden van menselijke oorsprong nl. een duidelijke brede lineaire verhoging met geleidelijk afhellende zijden. Het gaat hier duidelijk om de hoofdwal en schouderescarp van één van Spinola's bastions en het spoor kan gevolgd worden in de aangrenzende landerijen. De oppervlaktevondsten zijn verspreid over gans het terrein in kwestie, maar er is toch een duidelijke concentratie merkbaar op de overblijfselen van de hoofdwal zelf. Dit is van belang voor de interpretatie, omdat het suggereert dat de vondsten op één of andere manier in verband te brengen zijn met deze hoofdwal. Het is duidelijk dat deze vondsten moeten gezien worden in verband met de resten van Spinola's vesting. Het is wellicht deze vesting, opgetrokken omstreeks 1616, die mede helpt verklaren waarom de postmiddeleeuwse vondsten - en vooral dan de vondsten van de eerste helft van de 17de eeuw en later - zo weinig

	vertegenwoordig zijn in het vondstenmateriaal; Ook het 16de-eeuwse materiaal ontbreekt eveneens vrijwel volledig. Bij prospectie werd gevonden: Aardewerk van het Paffrathtype, Gewoon grijs aardewerk, het roodgebakken aardewerk, steengoed, Saintonge, Hispano-Moreske ceramiek, postmiddeleeuws aardewerk, fragmenten van pijpen, fragmenten van tegels en bakstenen, metalen voorwerpen, beendermateriaal. Het gewoon grijs aardewerk heeft de overhand in deze periode.
72176	Veldprospectie (1981); NK: 150 meter Late middeleeuwen: Bij prospectie werd gevonden: Gewoon grijs aardewerk, roodgebakken aardewerk, steengoed (Siegburg, Langerwehe, Keulen, Raeren), metalen voorwerpen, tegels en bakstenen, Saintonge.
72177	Veldprospectie (1981); NK: 150 meter Late middeleeuwen: Bij prospectie werd gevonden: Grijs aardewerk, rood aardewerk, steengoed, postmiddeleeuws aardewerk, pijpefragmenten, nagel, tegelfragmenten.
72178	Veldprospectie (1981); NK: 150 meter Late middeleeuwen: Bij prospectie werd gevonden: Grijs aardewerk, roodgebakken aardewerk, steengoed (Siegburg, Raeren, Westerwald, Langerwehe), glas, postmiddeleeuws wit aardewerk, majolica, pijpen, tegels en bakstenen.
72180	Veldprospectie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: Bij prospectie werd gevonden: Grijs aardewerk, rood aardewerk, steengoed, postmiddeleeuws aardewerk, tegels in rood aardewerk, dakpanfragmenten. Het is mogelijk dat bij deze bouwwerken resten van een verdwenen bewoning - alhoewel daar geen bewijzen voor zijn - werden aangesneden.
72183	Veldprospectie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: Het woonhuis "De Grote Sterre" bestaat uit twee huizen, die dateren uit het einde van de 15de eeuw en het begin van de 16de eeuw. Van belang is de wand tussen de kelders van het linker en het rechterhuis, omdat deze vervaardigd is met bakstenen van 30x14x7 cm grootte. Deze wijzen er immers op dat het hier restanten van 13de eeuwse huizen betreft.
72185	Veldprospectie; NK: 150 meter Nieuwe tijd: Kazemat, met een tongewelf overdekt. Bij de Haringmarkt, in het midden van een vroegere courtine, bevindt zich een kazemat, met een tongewelf overdekt. Deze kazemat is een verbouwing van de gewelfde doorgang waarin de Lieve onder een courtine doorliep (ca. 1616-1660). Op de westzijde werd tussen de langsmuren een 3,60 m brede bakstenen muur gemetseld, waarin een

	rondboogingang van 131 cm breedte stak. Tegen de langsmuren werden twee steunberen gebouwd. Deze kazemat is nu nog bewaard.
72187	Veldprospectie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: Sint-Janshospitaal. De stichtingsdatum is tot op heden onbekend gebleven. Vele auteurs aanvaarden dat het hospitaal gesticht is in 1249. L. Devliegheer is echter van mening dat het gebouw toen reeds enige tijd bestond. Het complex bestaat uit een aantal gebouwen die op verschillende tijdstippen tot stand gekomen zijn. Het hoofdgebouw werd opgericht rond het midden van de 13de eeuw, in de 15de eeuw werd er aan de westzijde een kleine vleugel aangebouwd. In de loop van de 16de, 17de en 18de eeuw werden nog heel wat gebouwen aan het complex toegevoegd.
72188	Veldprospectie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: Het stadhuis werd gebouwd in 1464, op de plaats van de vroegere vervallen halle. Het stadsbestuur ging over tot die beslissing in 1461. In 1464 begon men met de afbraak van het oude stadhuis en kon men reeds beginnen met de bouw van het nieuwe stadhuis. In 1467 was het grootste gedeelte voltooid. In de loop van de volgende eeuwen werden er regelmatig verbouwingen en herstellingen uitgevoerd. Het stadhuis van Damme wordt sinds 1977 gerestaureerd en de officiële opening gebeurde op 14 mei 1982.
72189	Veldprospectie – Dendrochronologie (2009); NK: 150 meter Late middeleeuwen: De O.L.V.-kerk van Damme dateert uit de 13de eeuw. In de 13de en de 14de eeuw werd ze enkele malen vergroot. In de eeuwen daarop werden verscheidene gebouwen aan de kerk toegevoegd en in meer recentere perioden verdwenen ook een aantal onderdelen van de kerk.
72190	Veldprospectie; NK: 250 meter 17de eeuw: Bij het uitbaggeren van het Zuidervvaartje in 1956 stootte men ten oosten van Damme op twee brede muren die onder de waterspiegel dwars door het vaartje liepen.
72210	Veldprospectie (1981); NK: 150 meter Late middeleeuwen: Bij prospectie werd aangetroffen: grijs aardewerk, rood aardewerk, steengoed (Siegburg, Raeren), postmiddeleeuws witgeel aardewerk, majolica, pijpen, tegels en baksteen.
72211	Veldprospectie (1982); NK: 150 meter Late middeleeuwen: aardewerk
72214	Veldprospectie; NK: 250 meter 17de eeuw: Bij de kerk bestaan nog twee, van tongewelven voorziene kazematten, oorspronkelijk gelegen aan weerszijden van de O.L.V.-Poort.

72215	Veldprospectie; NK: 150 meter Volle middeleeuwen: Nederen landweg. Michem zou volgens K. De Flou reeds vernoemd worden in 961. We weten niet of die landweg teruggaat tot die periode. We vermoeden dat de Nederen Landweg naar Michem pas ontstaan is met de stichting van Damme in 1180 of later. We kunnen wel zeggen dat die weg dateert uit de middeleeuwse en / of de post-middeleeuwse periode.
72216	Velprospectie (1980); NK: 150 meter 17de eeuw: Bij prospectie werd verspreid oppervlaktemateriaal aangetroffen: Grijs aardewerk, rood aardewerk, steengoed, postmiddeleeuws wit aardewerk, majolica, pijpen, tegels. Ook werd een kleine verhoging opgemerkt. Dit morfologisch spoor kan geïnterpreteerd worden als een overblijfsel van het Hoornwerk (een vooruitgeschoven bouwwerk). Het aangetroffen materiaal kan hier niet mee in verband gebracht worden.
73705	Veldprospectie (1980); NK: 15 meter Post-middeleeuwen: Bij prospectie werd gevonden: rood aardewerk, steengoed. Mogelijk via bemesting op de akker terechtgekomen.
73706	Veldprospectie (1980); NK: 15 meter Post-middeleeuwen: Bij prospectie werd gevonden: grijs aardewerk, rood aardewerk, steengoed, faïence, pijpen, aambeeld om een zeis te zetten. Op de grond terecht gekomen via bemesting.
73707	Veldprospectie (1980); NK: 15 meter Late middeleeuwen: Bij prospectie werd gevonden: grijs aardewerk, rood aardewerk, steengoed, majolica, Saintonge. Vondsten zeer verspreid over de akker dus mogelijk daar aanwezig als gevolg van bemesting.
73709	Veldprospectie (1980); NK: 150 meter Late middeleeuwen: Bij prospectie werd gevonden: rood aardewerk, steengoed, pijpestelen. Mogelijk via bemesting terechtgekomen op de akker.
73710	Veldprospectie (1980); NK: 150 meter Late middeleeuwen of post-middeleeuwen: Bij prospectie werd gevonden: rood aardewerk. Mogelijk op de akker terechtgekomen door bemesting.
73711	Veldprospectie (1980); NK: 150 meter Late middeleeuwen: Bij prospectie werd gevonden: rood aardewerk, steengoed.
73712	Veldprospectie (1980); NK: 150 meter

	Late middeleeuwen en post-middeleeuwen: Bij prospectie werd aangetroffen: paffrath-achtig aardewerk, rood aardewerk, steengoed, postmiddeleeuws wit aardewerk, 1 nagel. Mogelijk op de akker terechtgekomen met de bemesting.
73713	Veldprospectie (1980); NK: 150 meter Late middeleeuwen en post-middeleeuwen: Bij prospectie werd gevonden: rood aardewerk, steengoed, faiënce. Mogelijk op de akker beland met de bemesting.
73714	Veldprospectie (1980); NK: 150 meter Post-middeleeuwen: Bij prospectie werd gevonden: rood aardewerk, steengoed, fragment van een pijpesteele. Mogelijk intrusief tijdens bemesting op veld terecht gekomen.
73715	Veldprospectie (1980); NK: 150 meter Late middeleeuwen: Bij prospectie werd gevonden: grijs aardewerk, rood aardewerk, steengoed, fragmenten van pijpestelen, Saintongescherven. Deze akker ligt juist buiten de 17de -eeuwse versterking rond Damme. Het materiaal lag zeer sterk verspreid en is mogelijk intrusief met de bemesting meegekomen.
73716	Veldprospectie (1980); NK: 150 meter Late middeleeuwen en post-middeleeuwen: Bij prospectie werd gevonden: rood aardewerk, steengoed, faiënce, fragmenten van pijpesteeeltjes, half bolletje in witte steen, Saintonge. Mogelijk intrusief materiaal dat door bemesting op akker is terecht gekomen.
73717	Veldprospectie (1980); NK: 150 meter Late middeleeuwen en post-middeleeuwen: Bij prospectie werd gevonden: rood aardewerk, steengoed, postmiddeleeuws wit aardewerk, faiënce, Saintonge. Mogelijk intrusief materiaal dat door bemesting op akker is terecht gekomen.
73718	Veldprospectie (1980); NK: 150 meter Late middeleeuwen: Bij prospectie werd gevonden: rood aardewerk, steengoed, grijs aardewerk, fragment van een pijpesteele, fragment van een postmiddeleeuws voorwerp in witte klei, half rond wit stenen bolletje, nagels, Saintonge. Op de akker terecht gekomen als gevolg van bemesting.
73719	Veldprospectie (1980); NK: 150 meter Late middeleeuwen en post-middeleeuwen: Bij prospectie werd gevonden: grijs aardewerk, rood aardewerk, steengoed, faiënce, tegelfragment. Intrusief materiaal dat op de akker is terecht gekomen door bemesting.
73720	Veldprospectie (1980); NK: 150 meter

	Late middeleeuwen: Bij prospectie werd gevonden: grijs aardewerk, rood aardewerk, steengoed, faiënce. Mogelijk opgevoerd materiaal dat met bemesting is meegekomen.
73721	Veldprospectie (1980); NK: 150 meter Late middeleeuwen en post-middeleeuwen: Bij prospectie werd gevonden: grijs aardewerk, rood aardewerk, steengoed, postmiddeleeuws wit aardewerk, faiënce, pijpesteelfragmenten, fragmenten van tegels. Als gevolg van bemesting op de akker terechtgekomen.
73722	Veldprospectie (1980); NK: 150 meter Late middeleeuwen: Bij prospectie werd gevonden: grijs aardewerk, rood aardewerk, steengoed, nagel, tegelfragmenten, Saintonge (13de/14de eeuw).
73723	Veldprospectie (1980); NK: 150 meter Late middeleeuwen en post-middeleeuwen: Bij prospectie werd gevonden: grijs aardewerk, rood aardewerk, steengoed, postmiddeleeuws wit aardewerk, faiënce, fragment pijpesteel, nagel, tegelfragment, Saintonge (13de/14de eeuw). Mogelijk intrusief materiaal dat tijdens bemesting op veld is terecht gekomen.
73724	Veldprospectie (1980); NK: 150 meter Late middeleeuwen en post-middeleeuwen: Bij prospectie werd gevonden: rood aardewerk, steengoed, fragmenten van tegels. Mogelijk intrusief materiaal dat door bemesting op de akker is terecht gekomen.
73725	Veldprospectie (1981); NK: 150 meter Late middeleeuwen en post-middeleeuwen: Bij prospectie werd gevonden: grijs aardewerk, rood aardewerk, steengoed, tegelfragmenten, pijpesteel, plaatje in koper of messing. Intrusief materiaal.
73730	Veldprospectie (1981); NK: 150 meter Post-middeleeuwen: Bij prospectie werd gevonden: rood aardewerk, grijs aardewerk, steengoed, postmiddeleeuws wit aardewerk, majolica, pijpestelen, tegelfragment, fragment van een hoefijzer. Intrusief materiaal dat door bemesting op akker is terecht gekomen.
73731	Veldprospectie (1981); NK: 150 meter Post-middeleeuwen: Bij prospectie werd gevonden: grijs aardewerk, rood aardewerk, steengoed, postmiddeleeuws wit aardewerk, koperen cirkelvormig plaatje. Mogelijk intrusief materiaal dat door bemesting op de akker is terecht gekomen.
73732	Veldprospectie (1981); NK: 150 meter Late middeleeuwen en post-middeleeuwen: Bij prospectie werd gevonden: rood aardewerk, grijs aardewerk, steengoed, postmiddeleeuws wit aardewerk, faiënce, 2

	nagels. Mogelijk intrusief materiaal dat door bemesting op de akker is terecht gekomen.
73736	Veldprospectie (1981); NK: 150 meter Nieuwe tijd: Bij prospectie werd gevonden: grijs aardewerk, rood aardewerk, steengoed, postmiddeleeuws wit aardewerk, faience, tegelfragmenten. Mogelijk intrusief materiaal dat door bemesting op de akker is terecht gekomen.
73737	Veldprospectie (1981); NK: 150 meter Late middeleeuwen (ook mogelijk post-middeleeuwen): Bij prospectie werd gevonden: rood aardewerk, tegelfragmenten, fragment van pijpekop in rode klei. Mogelijk intrusief materiaal dat bij bemesting op de akker is terecht gekomen.
73738	Veldprospectie (1981); NK: 150 meter Late middeleeuwen (ook mogelijk post-middeleeuwen): Bij prospectie werd gevonden: rood aardewerk, steengoed, tegelfragmenten. Mogelijk intrusief materiaal dat door bemesting op de akker is terecht gekomen.
73740	Veldprospectie (1981); NK: 150 meter Nieuwe tijd: Bij prospectie werd gevonden: grijs aardewerk, rood aardewerk, steengoed, faience, tegelfragmenten. Mogelijk intrusief materiaal dat door bemesting op akker is terecht gekomen.
73741	Veldprospectie (1981); NK: 150 meter Late middeleeuwen en post-middeleeuwen: Bij prospectie werd gevonden: rood aardewerk, grijs aardewerk, steengoed, tegelfragmenten. Mogelijk intrusief materiaal.
73742	Veldprospectie (1981); NK: 150 meter Late middeleeuwen en post-middeleeuwen: Bij prospectie werd gevonden: grijs aardewerk, rood aardewerk, steengoed, tegelfragmenten. Mogelijk intrusief materiaal dat door bemesting op de akker is terecht gekomen.
152316	Veldprospectie (1986); 250 meter Late middeleeuwen: fragmenten van 13de eeuwse Limoges-edelsmeedwerk heiligenfiguurtjes vervaardigd van gegoten koper, versierd in champevétechniek en verguld.
152317	Veldprospectie; NK: 250 meter Late middeleeuwen: fragmenten van 13de eeuwse Limoges-edelsmeedwerk heiligenfiguurtjes vervaardigd van gegoten koper, versierd in champevétechniek en verguld.

Geofysisch onderzoek

164784	Geofysische onderzoek (2013); NK: 15 meter 17 ^{de} eeuw: Omgrachting aan de buitenzijde van de stadwallen. Het booronderzoek volgend op het geofysisch onderzoek duidt een vulling met veen en humeuze klei.
--------	--

Metaaldetectie

77318	Metaaldetectie (2009); NK: 250 meter Late middeleeuwen: Tournooise Groot in zilver (1343/4, Luxemburg).
208117	Metaaldetectie (2015); NK: 15 meter 18 ^{de} eeuw: heiligenmedaille. Nieuwste tijd: 2 centiemes Leopold I - 1836 5 centiemes Albert I.

Toevalsvondst

72147	Toevalsvondst (1968); NK: 150 meter Late middeleeuwen: Concentratie van oppervlaktemateriaal: zgn. Paffrathceramiek, gewoon grijs aardewerk, roodgebakken aardewerk, steengoed, bijzondere stukken (Saintongeceramiek, Hispano-moreske ceramiek), vondsten van postmiddeleeuwse datum, vondsten van onbekende datum en herkomst. Naast het gewone gebruiksgoed is ook het meer luxueus importmateriaal vrij goed vertegenwoordigd. Dit stemt overeen met de algemene indruk die het vondstcomplex zowel qua datering als qua betekenis nalaat. Dit weerspiegelt de functie van Damme als voorhaven van de belangrijke en toen nog duidelijk welstellende handelsstad Brugge. 17de eeuw: Het terrein in kwestie vertoont oneffenheden van menselijke oorsprong en meer bepaald een zeer duidelijke, ca. 10 m brede lineaire verhoging met geleidelijk afhellende zijden. Het gaat hier duidelijk om de hoofdwal en schouderescarp van één van Spinola's bastions en het spoor kan overigens verder gevolgd worden op de aansluitende landerijen. Bij beploeging komen hier trouwens ook nog steeds funderingsresten aan het licht, meer bepaald geel-rose bakstenen met een formaat van 12/13 cm x 24/28 cm x 5/6 cm. Andere morfologische terreinsporen ontbreken evenwel. De oppervlaktevondsten zijn verspreid over gans het terrein in kwestie maar er is toch een duidelijke concentratie merkbaar op de overblijfselen van de hoofdwal zelf. Dit heeft zijn belang voor de interpretatie, omdat het suggereert dat het vondstenmateriaal effectief op één of andere manier in verband te brengen is met deze hoofdwal. Het is duidelijk dat de vondsten gezien moeten worden in verband met de resten van Spinola's vesting. Het is wellicht deze vesting, opgetrokken omstreeks 1616, die mede helpt verklaren waarom postmiddeleeuwse vondsten - en dan vooral vondsten van de eerste helft van de 17de eeuw en later - zo weinig vertegenwoordigd zijn in het vondstenmateriaal.
-------	--

	Het valt trouwens op dat 16de-eeuws materiaal bijna volledig afwezig is. Hiermee rekening houdend kunnen verschillende hypothesen onderzocht worden: 1) De vondsten zijn afkomstig van een oudere bewoning en zijn op deze percelen terechtgekomen met de aanvoer van aarde voor de opbouw van de vestingswal. Mogelijk bevond deze oudere bewoning zich op de plaats waar thans het spoor van de vestingsgracht loopt, maar de aarde waarmee de vestingswal is opgebouwd kan evengoed van elders in of in de nabijheid van Damme komen. 2) De vestingswal is over een ouder bewoningssite heen gebouwd en de oppervlaktevondsten zijn aan het licht gekomen als gevolg van een langdurige en soms diepe beploeging. 3) Hypothese 1 en 2 kunnen gecombineerd worden. 1) Voor de eerste hypothese pleit vooral het feit dat de oppervlaktevondsten vooral op de resten van de vestingswal gevonden werden en dat aan de voet ervan veel minder materiaal aan het licht kwam. Duidelijke argumenten tegen deze hypothese zijn er eigenlijk niet. 2) De tweede hypothese wordt niet tegengesproken door het feit dat voldoende bekend is dat Spinola's vesting plaatselijk oudere bewoning oversneed en deed verdwijnen. Maar belangrijke tegenargumenten zijn enerzijds precies het feit dat deze oudere bewoning dan afgedekt zou zijn door de vestingswal en dat de oppervlaktevondsten dan eigenlijk vooral aan de voet ervan en niet erop zouden liggen, en anderzijds dat beploeging bezwaarlijk kan verantwoordelijk gesteld worden voor het opdiepen van de vondsten. Trouwens, bij hypothese twee moet men ook stellen dat de bewoning bij de bouw van de vesting dan wellicht reeds enige tijd verdwenen was, vermits het aandeel van het 16e-eeuws materiaal zo klein is. 3) De derde hypothese kan moeilijk geargumenteed worden. De hiervoor vermelde argumenten spelen verder en er zijn er eigenlijk evenveel voor als tegen. Samengevat zit het er naar uit dat de eerste hypothese wellicht de meest waarschijnlijke is, omdat ze niet in tegenspraak is met de dateringsgegevens noch met de specifieke vondstomstandigheden. Zekerheid is er evenwel niet.
72184	Toevalsvondst; NK: 150 meter Late middeleeuwen: De eerste sluis , de Speye genoemd (soms ook Grote Speye), werd door Brugge in 1234 te Damme gebouwd in hout.
72192	Toevalsvondst; NK: 250 meter Late middeleeuwen: De nu verdwenen fontein "Het Zeugskén"
73743	Toevalsvondst (1953); NK: 250 meter Late middeleeuwen: grafzerk.

Onbepaald

71888	Onbepaald; NK: 150 meter Middeleeuwen: de Romboutswervedijk
71890	Onbepaald; NK: 150 meter Middeleeuwen: De Oude Sluissedijk

72179	Onbepaald; NK: 150 meter Late middeleeuwen: Wellicht gaat het om resten van de afbraak van het Hoornwerk of om materiaal dat gewoon aangevoerd is bij de bouw van de woning. Een andere verklaring lijkt niet voorhanden. Bij prospectie werd gevonden: Grijs aardewerk, rood geglaazuurd aardewerk, steengoed, majolica, tegelfragment, glasrand, metalen plaatje, pijpekop.
72193	Onbepaald; NK: 250 meter Late middeleeuwen: Sint-Joriskapel
72194	Onbepaald; NK: 150 meter Late middeleeuwen: De fontein op de markt stond voor de oude halle die werd opgericht in 1241. Andries Centurion, zoon van de stadstresorier van Damme, werd met het oprichten van de nieuwe fontein belast en Willem de Bosschere van Brussel kreeg de opdracht ernaast een pijp te metselen waarin de sleutel moest komen. Wanneer deze fontein definitief verdween, is niet bekend.
72195	Onbepaald; NK: 250 meter Onbepaald: fontein “Vier Leeuwen”. Wanneer de fontein juist werd opgericht en wanneer ze verdwenen is, is niet bekend. Ze wordt nog weergegeven op een kaart uit 1660.
72196	Onbepaald; NK: 150 meter Late middeleeuwen: Klooster der Nazaretten
72197	Onbepaald; NK: 150 meter Late middeleeuwen: Sint-Agnetenklooster
72199	Onbepaald; NK: 150 meter Late middeleeuwen: fontein
72200	Onbepaald; NK: 150 meter Late middeleeuwen: Kapel.
72201	Onbepaald; NK: 150 meter Late middeleeuwen: Stadspoort: de Malepoort; later O.-L.-V.-poort. 17de eeuw: aan weerszijden van de poort werd een kazemat gebouwd.
72202	Onbepaald; NK: 150 meter Late middeleeuwen: Stadspoort. Volgens L. Devliegheer gaat het om een vierzijdige versterking waarvan de grondvesten zich bevinden naast het 17de-eeuwse ravelijn. Ze wordt reeds vermeld in 1384 en ze wordt in 1392 en 1416 hersteld.

72203	Onbepaald; NK: 250 meter Late middeleeuwen: Het rechthoekige poortgebouw was geflankeerd door twee zware ronde torens die voorzien waren van werpgaten en kantelen. De poort was versierd met een beeld van Sint-Kristoffel. Ze werd gebouwd of herbouwd in 1448.
72204	Onbepaald; NK: 250 meter 17de eeuw: Stadspoort waarvan de funderingen nog zichtbaar zijn in de omwalling. Deze poort werd opgericht bij de aanleg van de versterkingen rond Damme in 1616.
72205	Onbepaald; NK: 250 meter Late middeleeuwen: Monnikeredepoort. De monnikeredepoort werd gebouwd of herbouwd in 1407. De oudste literaire vermelding dateert uit 1413.
72206	Onbepaald; NK: 250 meter Late middeleeuwen: De Kranepoort. De Kranepoort was één van de oudste poorten van Damme. Ze werd in 1399 afgebroken en herbouwd en ze kreeg in 1472 de benaming Sluispoort.
72207	Onbepaald; NK: 250 meter Late middeleeuwen: Oostkerkse Poort. De Oostkerkse poort wordt vermeld in de stadsrekening van Damme van 1391-1392. Ze werd hersteld in 1435 en ze wordt nog vernoemd in 1593. Bij De Flou dateert de oudste vermelding van deze poort uit 1554.
72208	Onbepaald; NK: 250 meter Late middeleeuwen: De Koolkerse Poort. Ze was reeds bekend in de jaren 1350 en ze werd hersteld in 1427. Bij De Flou vinden we de oudste vermelding van deze poort in de literaire bronnen uit 1392.
72209	Onbepaald; NK: 250 meter Late middeleeuwen: De poort bestond uit een vierzijdig poortgebouw en twee ronde torens.
72212	Onbepaald; NK: 250 meter Middeleeuwen: Met welk doel de Slekke gebouwd werd, is niet bekend. Op de linkeroever stond een torentje en op de rechteroever een gebouw met zadeldak, aldus de cartografische bronnen.
77318	Onbepaald; NK: 250 meter Late middeleeuwen: Monnikeredepoort. De monnikeredepoort werd gebouwd of herbouwd in 1407. De oudste literaire vermelding dateert uit 1413.
150236	Onbepaald; NK: 150 meter

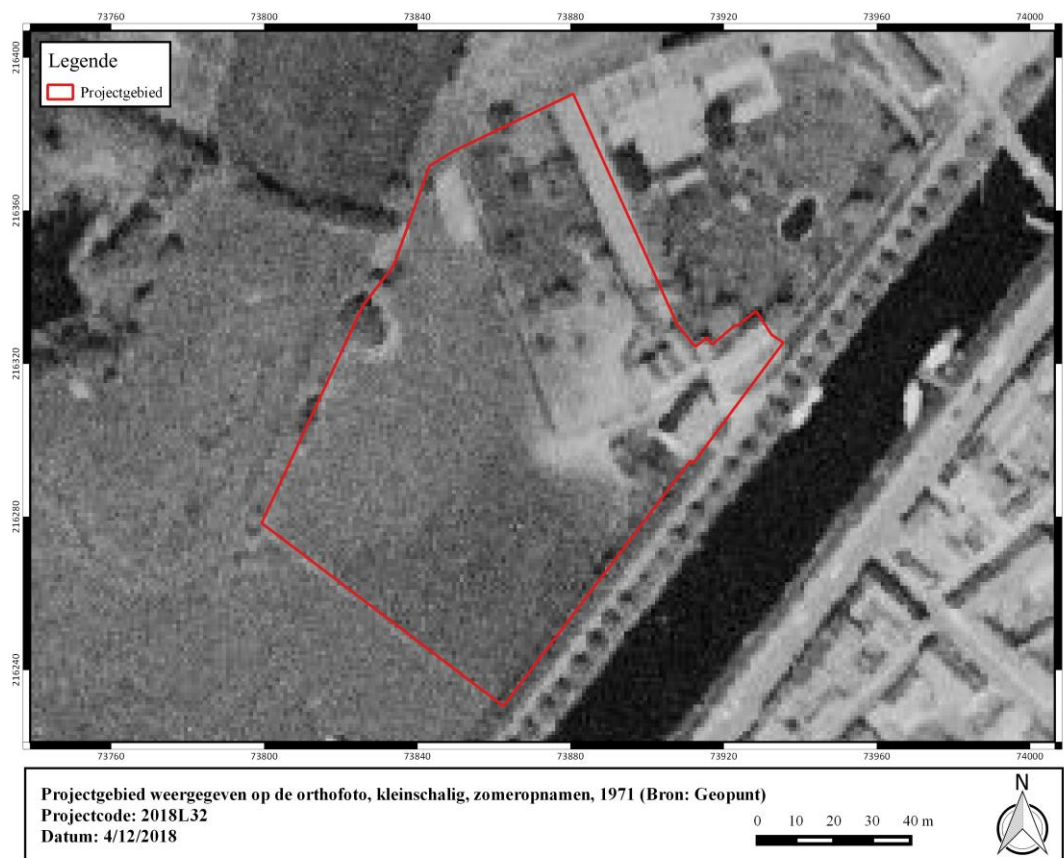
	Late middeleeuwen: "Schellemolen",
154103	Onbepaald; NK: 150 meter Volle middeleeuwen: Combinatie van grachten, wallen en stadspoorten. Brugge wou zijn uitweg naar de zee veilig stellen en bouwde daarom op het einde van het bevaarbare Zwin een dam. Eerste ruime, maar gedeeltelijke stadsomwalling in 1297-1298. Eind 14de - begin 15de eeuw: kleinere maar volledige stadsomwalling. In 1615 werden de oude versterkingen gesloopt, de vestingsgrachten gedempt en verschillende toegangspoorten afgebroken. Vanaf 1617: gebastioneerde verdedigingsgordel. De hoofdwal op basis van een regelmatige zevenhoek is opgebouwd volgens het oud-Nederlandse stelsel en bestond uit bastions verbonden door courtines, alles voorzien van een voorwal. 1660: de loop van de Lieve werd veranderd: werd in de buitenste vestingsgracht gebracht.
155218	Onbepaald (1993); NK: 15 meter Late middeleeuwen: cisterne, pal voor het stadhuis, de put bestaat uit twee duidelijk onderscheiden gedeelten, die twee bouwfases weerspiegelen.
155221	Onbepaald (1993); NK: 150 meter Late middeleeuwen: kademuur.
155253	Onbepaald (1994); NK: 250 meter Late middeleeuwen: drinkwatervoorzieningsput: aanvankelijk in baksteen, nadien in Balegemse kalksteen.
157370	Onbepaald; NK: 15 meter 16de eeuw: hoeve met onder andere een duiventoren op het terrein.
164642	Onbepaald; NK: 15 meter 14de eeuw: Muntgewichtje voor Gouden Lam 1380 zowel voor Frankrijk als voor Brabant

1.4.2.3 Huidige gebruik en verstoringen

De orthofotosequentie geeft een zekere evolutie weer in het bodemgebruik binnen de contour van het plangebied gedurende de laatste decennia.

Op de orthofoto van 1979 zijn het hoevegebouw, het stalgebouw en de werkplaats waar te nemen. De werkplaats en de stal staan met elkaar in verbinding. Op de orthofoto van 2000-2003 zijn van het werkhuis nog enkel de funderingen zichtbaar. Op de orthofoto van 1971 zijn nog duidelijk sporen te zien van de boomgaard die zich ten noorden van het plangebied situeert. Het aantal bomen die deze boomgaard omvat, vermindert gedurende de laatste decennia.

Op heden situeert zich ter hoogte van het projectgebied nog het onderkelderde hoevegebouw, het stalgebouw en de stal. Van de oorspronkelijke garage en werkhuis zijn op heden enkel nog de funderingen en een deel van de muren bewaard.

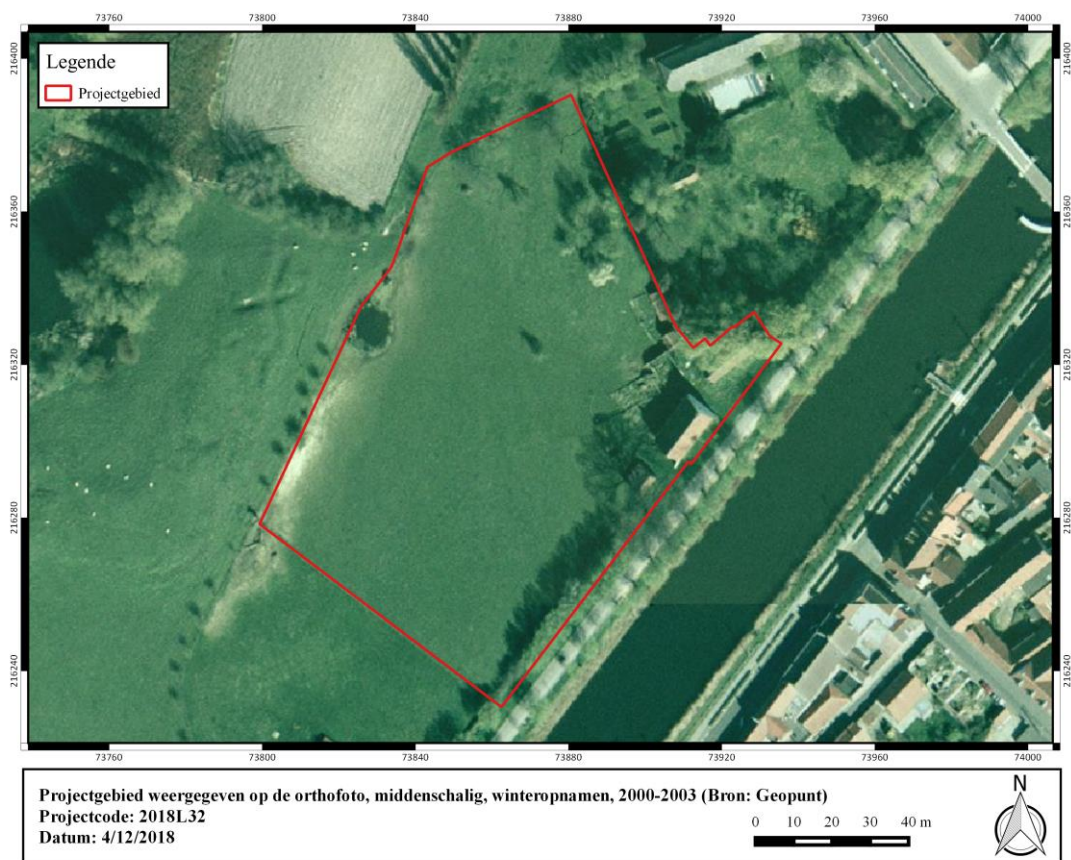

Figuur 35: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

Figuur 36: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).

Figuur 37: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 38: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).

Figuur 39: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).

1.5 Synthese

De archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt. De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 11013 m²; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als groenzone. Het plangebied is gelegen binnen de vastgestelde archeologische zone van de historische stadskern van Damme. Het projectgebied situeert zich noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt.

Het onderzoeksterrein grenst in het zuiden/zuidwesten aan de Damse Vaart West. In de andere windrichtingen wordt het plangebied omgeven door weides/grasvelden. Ten noordoosten loopt de Damse Vaart, die de verbinding vormt tussen Brugge en Sluis. Het projectgebied is gelegen binnen de historische stadskern van Damme, die wordt gekenmerkt door de restanten van de 17de eeuwse stadsomwalling. Het oostelijk deel van het plangebied is gelegen binnen een zone van vastgesteld bouwkundig erfgoed. De hoeve hier aanwezig, die minimaal teruggaat tot de 18de eeuw, is beschermd als monument en opgenomen in het stadsgezicht sinds 1986.

Concreet is er ter hoogte van het projectgebied een verwachting naar bewoning vanaf de 12de/13de eeuw. Mogelijk maakte deze bebouwing in de 17de eeuw plaats voor de inrichting van een ruim aantal militaire structuren. Ter hoogte van de geplande werken situeerde zich oorspronkelijk een noord-zuid georiënteerde wegenis, reeds weergegeven op de 16de eeuwse kaarten. In de 18de eeuw neemt het militair belang van Damme af. Door het verdwijnen van de militaire gebouwen komt plaats vrij voor de inrichting van landerijen. De hoeve ter hoogte van het plangebied komt gedurende deze periode tot ontwikkeling. De 19de eeuwse kaarten tonen aan dat zowel het hoevebouw, het werkhuis als het stalgebouw teruggaan tot minstens 1840.

Op heden situeert zich ter hoogte van het projectgebied een hoevewoning met rechts ervan een bijgebouw. Het betreft een hoeve, zoals gesteld minimaal opklimmend tot de 18de eeuw. De hoeve (124m²) heeft gedurende de 20ste eeuw diverse beschadigingen opgelopen, onder meer tijdens de Tweede Wereldoorlog, waarna de voormalige wagenschuur in gewijzigde vorm is herbouwd. Ten oosten van deze hoeve staat momenteel een stalgebouw (123m²). Ten noorden van de hoeve bevindt zich een kleinere stal (20m²).

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefputten en -sleuven, gezien de ligging van het plangebied in een stedelijke context met een complexe verticale stratigrafie, de meest aangewezen methode is om het plangebied te onderzoeken. Naast een onderzoek door middel van proefsleuven/proefputten moet ook een bouwhistorische beschrijving uitgevoerd worden. Het bouwhistorisch onderzoek omvat een beknopte beschrijving (in woord en beeld) van de bestaande resten van de voormalige hoeve (+kelders) inclusief het voormalige werkhuis, het voormalige stalgebouw en de stal. Er wordt gefocust op de elementen die van belang zijn in functie van het archeologisch onderzoek: oudere kernen, structuren die een weerslag hebben op de ondergrond, enz maar er moet ook gefocust worden op eventuele bouwnaden, bouwsporen en metselverbanden.

2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2016

AGIV

DEROOSE, P., Termote, J. & VANDENDRIES, M. 2010. Herwaarderingsplan Damme-Noord. 128 p.

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

TERMOTE, J. 1985. Het ontstaan en de stadsontwikkeling van Damme in: 2000 jaar Zwinstreek, p.102-111.

VAN RANST, E. & SYS, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

